

83.3(0)
4-44

М.І. Чмаравя

Літаратура бліжняга замежжа

Метадычныя рэкамендацыі
па арганізацыі самастойнай работы студэнтаў

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова

83.3/01
4-44

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Установа адукацыі
«МАГІЛЁЎСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ імя А.А. КУЛЯШОВА»

М.І. Чмаравя

Літаратура бліжняга замежжа

Метадычныя рэкамендацыі
па арганізацыі самастойнай работы студэнтаў

М. І.
БІБЛІЯТЭКА
Магілёўскага
дзяржаўнага
універсітэта
імя А. А. Куляшова

Магілёў 2008

*Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-
выдавецкага савета УА «МДУ імя А.А. Куляшова»*

Р э ц е н з е н т

кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры
славянскіх літаратур БДУ
А. У. Вострыкава

Чмаравя, М.І.

Ч-74 Літаратура бліжняга замежжа: метадыч. рэкамендацыі па
арганізацыі самастойнай работы студэнтаў / М.І.Чмаравя. –
Магілёў: УА «МДУ імя А.А.Куляшова», 2008. – 56 с.

Прапанаваныя метадычныя рэкамендацыі па курсе «Літаратура бліжняга
замежжа» прызначаны для рацыянальнай арганізацыі самастойнай работы
студэнтаў ФСФ (стацыянара і АЗН) пры падрыхтоўцы да семінарскіх заняткаў,
экзамену і заліку па названым курсе.

Метадычныя рэкамендацыі ўключаюць у сябе планы практычных
заняткаў, спіс навуковай, дакументальна-мастацкай і даведачнай літаратуры,
папрабаванні да неабходнага аб'ёму засваення ведаў па кожным з пытанняў,
тэмы і пытанні да калоквіумаў, праектавых залікаў, тэмы для творчых і
кантрольных работ, прыкладныя тэмы рэфератаў, курсавых і дыпломных
работ.

**УДК 821.16.09
ББК 83.3 (4/8)**

- © Чмаравя М.І., 2008
- © Афармленне.
УА «МДУ імя А.А. Куляшова», 2008

УВОДЗІНЫ

Курс “Літаратура бліжняга замежжа” прадугледжвае вывучэнне ўзнікнення і развіцця напрамкаў і жанраў, тоесных з’яў у літаратурах роднасных па мове народаў (славянскіх), вылучэнне асаблівасцей развіцця кожнай з літаратур ад старажытнасці да сучаснасці, вызначэнне адрозных рысаў роднасных літаратур, вывучэнне творчага шляху славытых пісьменнікаў, іх ролі ў фарміраванні характэрных рыс сваёй літаратуры. Асобна ў вучэбным курсе разглядаюцца пытанні нацыянальнага і агульначалавечага характару ў творах славянскіх аўтараў, а таксама ўзаема сувязі беларускай і іншых славянскіх літаратур.

“Літаратура бліжняга замежжа” вывучаецца на працягу двух семестраў. Выкладанне ажыццяўляецца з улікам атрыманых ведаў па вучэбных дысцыплінах як сацыяльна-гуманітарнага профілю (“Філасофія”, “Культуралогія”), так і агульна-прафесійнага і спецыяльнага (“Гісторыя рускай літаратуры”, “Гісторыя замежнай літаратуры”, “Гісторыя беларускай літаратуры”). Курс арыентаваны на спалучэнне тэарэтычных ведаў у галіне літаратуразнаўства з практычнай дзейнасцю праз выкананне творчых заданняў.

Мэты вучэбнай дысцыпліны “Літаратура бліжняга замежжа” абумоўлены вышэй акрэсленымі фактарамі: пазнаёміць са спецыфічнымі асаблівасцямі развіцця славянскіх літаратур (акрамя рускай, паколькі гісторыя рускай літаратуры вывучаецца як асобная дысцыпліна); вывучэнне напрамкаў і жанраў, тоесных з’яў у літаратурах роднасных па мове народаў; вызначэнне агульных і адрозных рыс у славянскіх літаратурах; прааналізаваць творчасць найбольш вядомых пісьменнікаў і акрэсліць іх ролю ў сваіх нацыянальных літаратурах, а таксама ў сусветным кантэксце; пазнаёміць з дынамікай развіцця беларуска-іншаславянскіх сувязей на розных этапах. Вывучэнне кантактных, генетычных і тыпалагічных сувязей роднасных літаратур дазваляе ўбачыць падабенствы беларускай літаратуры з іншымі славянскімі, устанавіць існаванне інтэгратывных, кантэкстуальных сувязей паміж аічыннай літаратурай і іншымі славянскімі. Асобна трэба адзначыць, што ў курсе “Літаратура бліжняга замежжа” прадугледжваецца вывучэнне найперш прадстаўнікоў тых літаратур, сувязі з якімі ў нас з’яўляюцца найбольш сталымі. Улічваецца таксама наяўнасць перакладаў мастацкіх тэкстаў на рускую або беларускую мовы, з якімі мае магчымасць азнаёміцца студэнт.

Дасягненню вызначаных мэт дапамагае вырашэнне наступных задач:

- фарміраваць у студэнтаў уменні і навыкі параўнальна-гістарычнага і тыпалагічнага вывучэння роднасных па мове (славянскіх) літаратур;
- садзейнічаць засваенню асаблівасцей літаратурнага працэсу славянскіх народаў, уключаючы выяўленне паралелей са з'явамі айчынай славеснасці;
- удасканалваць агульнаметадалагічную падрыхтоўку студэнтаў у сферы літаратуразнаўства;
- развіваць самастойнае творчае мысленне.

Выкладанне гэтай вучэбнай дысцыпліны ўключае ў сябе лекцыі, семінарскія заняткі, а таксама самастойную работу студэнтаў. Для метадычнага забеспячэння апошняй прызначаюцца прапанаваныя метадычныя рэкамендацыі, якія неабходна выкарыстоўваць для падрыхтоўкі да семінараў і ў індыўдуальнай самастойнай рабоце.

Прапанаваная сістэма працы ў дадзеным выданні ўключае ў сябе наступнае:

- акрэсліваецца аб'ём вучэбнага матэрыялу, якія студэнт павінен засвоіць па прапанаванай тэме;
- да кожнай тэмы падаецца спіс крыніц для самастойнай падрыхтоўкі да семінараў;
- студэнтам прапануюцца тэмы для кантрольных работ і творчых заданняў, калоквіума, прыкладныя тэмы для рэфератаў, курсавых і дыпломных работ;
- падаецца спіс мастацкіх тэкстаў, абавязковых для чытання.

У якасці кантролю за самастойнай работай студэнтаў прадугледжваюцца калоквіумы па мастацкіх творах славянскіх аўтараў у перакладзе на беларускую і рускую мовы, індыўдуальныя суб'ядванні па загадзя прапанаваных пытаннях, франтальнае апытванне, вывучэнне і дыскусійнае абмеркаванне асобных манаграфій, артыкулаў, а таксама напісанне рэфератаў і іх публічнае абмеркаванне. Тэмы рэфератаў прапануюцца прыкладныя, з улікам таго, што студэнт мае права ў кантэксце сваёй тэмы ўдакладніць (звучыць або пашырыць) кола пытанняў, звязаных з характарыстыкай пэўнага мастацкага твора або літаратуразнаўчай праблемы. Асобна ацэньваюцца выкладчыкам творчыя заданні студэнтаў, якія прадугледжваюць самастойную працу з мастацкімі тэкстамі і іх індыўдуальную інтэрпрэтацыю.

Пры распрацоўцы прапанаваных метадычных рэкамендацый улічваюся агульнаадукацыйны стандарт, які дзейнічае для спецыяльнасці “Беларуская філалогія”, базавая праграма “Літаратура бліжняга замежжа”, а таксама асабісты вопыт аўтара.

Тэма 1. Зараджэнне пісьменнасці ў паўднёвых і заходніх славян (эпоха Сярэднявечча)

(2 гадзіны)

Пытанні для разгляду:

1. Жыццё і дзейнасць Канстанціна Філософа (Кірыла) і Мяфодзія [1, 3, 6, 8, 10]:

Стварэнне славянскай пісьменнасці. Значэнне перакладаў богаслужбовых кніг і арыгінальных твораў Кірыла і Мяфодзія для развіцця славянскай літаратурнай мовы. Дамараўскі і мараўскі перыяды творчасці. Агульнаславянскае і сусветнае значэнне дзейнасці Кірыла і Мяфодзія.

2. Агульная характарыстыка балгарскай літаратуры перыяду сярэднявечча [1, 3, 6, 8, 10, 11]:

а) старабалгарская літаратура ранняга сярэднявечча:

Патрыятызм і дэмакратызм, важнейшая тэматычныя тэндэнцыі, жанры, моўныя і тэматычныя асаблівасці старабалгарскай літаратуры; агульнаславянскае і сусветнае значэнне старабалгарскай літаратуры. Жыццё і літаратурная дзейнасць Клімента Ахрыдскага. “Азбучная малітва” Канстанціна Праслаўскага – першы вершаваны твор у славянскіх літаратурах. Творчасць Іаана Экзарха Балгарскага, Чарнарызца Храбра. Сімяон і яго ўклад у развіццё балгарскай і рускай культуры;

б) багамільства і барацьба з ім:

Багамілы і іх ідэалогія. Багамільскія апокрыфы як крыніцы звестак аб жыцці чалавека сярэднявечча. Асаблівасці дуалізму багамілаў. Антыбагамільская літаратура. Індэкс адрачонных кніг. Пачатак крытычнага накірунку ў балгарскай літаратуры. Прасвіцер Казьма – асоба і дзейнасць. “Гутарка на новаўленую ерась Багаміла” – першы арыгінальны сатырычны твор у славянскіх літаратурах. Барацьба супраць багамілаў як барацьба за маральнае ўдасканаленне і гуманізм;

в) балгарская літаратура перыяду візантыйскага ўладарання:

Жыцці славянскіх святых на грэчаскай мове. Перакладныя і арыгінальныя балгарскія помнікі багаслоўскага і богаслужбовага характару;

г) сярэднебалгарскі перыяд развіцця балгарскай літаратуры:

Літаратура эпохі Другога балгарскага царства. Фарміраванне рысаў перадрэнесансавай культуры.

Літаратура IV стагоддзя. Тырнаўская літаратурная школа. Ісіхазм і яго адлюстраванне ў літаратурнай дзейнасці прадстаўнікоў Тырнаўскай

школы: іх шлях ад пасіўнага сузірання да актыўнай культурнай і патрыятычнай дзейнасці. Перадрэнесансавыя ідэі аб гістарычнай адказнасці асобы за свае паводзіны і рашэнні. Цікавасць да зямнога і будзённага.

Жыццё і творчасць Грыгорыя Цамбалака. “Пахвала Патрыярху Яфіцімію” – вышэйшы пункт развіцця агіяграфічнага жанру ў старабалгарскай літаратуры.

3. Агульная характарыстыка сербскай літаратуры перыяду сярэднявечча [1, 6, 9, 10]:

а) Пачаткі прыгожага пісьменства. Місія святых Кірыла і Мяфодзія, іх вучняў на землях паўднёвых славян (сучасная Македонія). Старажытнейшыя помнікі кірылічныя (X–XII ст.) Жыццяпісы і ўласна агіяграфічныя творы. Пахвальныя словы і пропаведзі, вершы, гістарычна-летапісная спадчына.

4. Агульная характарыстыка чэшскай літаратуры перыяду сярэднявечча [1, 2, 6]:

а) стараславянская літаратура вялікамараўскага перыяду: “Жыцце Канстанціна-Кірылы”, “Жыцце Мяфодзія”. Час узнікнення, праблема аўтарства. Мэта стварэння твораў. Мова жыццёў. Значэнне твораў для чэшскай культуры.

“Вацлаўскі цыкл” легенд у чэшскай літаратуры: стараславянскія паданні пра св. Вацлава. Асаблівасці літаратурнай формы і мастацкага метаду апісання чалавека і адлюстравання падзей, спосабы ідэалізацыі і канктрэтызацыі.

“Людмілінскі цыкл” легенд: гістарычны прататып. Вобраз св. Людмілы. Паэтыка жыццёў;

б) Космава Хроніка як першае гістарычнае сведчанне пра чэхаў, ідэйна-мастацкая адметнасць. Адлюстраванне феадальных парадкаў, пафас з’яднання чэшскіх земляў, антынямецкая тэндэнцыя.

“Далімілава хроніка” – першы гістарычны твор на чэшскай мове. Патрыятычная скіраванасць, крыгтыка караля і палітыкі германізацыі краіны;

в) Вершаваныя легенды XIV ст. “Жыцце св. Кацярыны”, “Жыцце св. Пракопа” як два розныя падыходы ў разуменні апрацоўкі літаратурнага матэрыялу: “Жыцце св.Кацярыны” – твор, які знаходзіцца ў пэўным суперніцтве з ужо існуючымі чэшскімі і лацінскімі ўзорамі; “Жыцце св.Пракопа” як спроба далучыць да рэлігійнай эпікі твор з сучаснай грамадскай, нацыянальнай і сацыяльнай праблематыкай.

Сатыры Градзецкага рукапісу, містэрыя “Гандляр гаючымі мазямі” і яе блізкасць да еўрапейскай народна-смяхавай культуры;

г) творчасць Томаша Шцігнага – першага чэшскага свецкага літаратара.

5. Агульная характарыстыка польскай літаратуры перыяду сярэднявечча [1, 5, 6]:

а) Далучэнне польскай літаратуры да еўрапейскай культуры праз лацінскую мову ў час сярэднявечча; рэлігійны характар першых помнікаў польскай літаратуры: жыцці, казанні, хронікі, містэрыі і інш.

Свецкі, патрыятычны характар першай польскай “Хронікі” Аноніма Гала. “Хроніка” Вінцэція Кадлубка як крыніца дахрысціянскіх польскіх міфаў;

б) Народны гімн “Багародзіца” – першы твор на польскай мове.

З’яўленне твораў свецкага характару. Адлюстраванне гісторыі і побыту польскага грамадства ў “Песнях Сандамірана”, “Песні пра прускае паражэнне”, “Сатыры на лянівых хлопаў”;

в) “Гісторыя Польшчы” Яна Длугаша як крыніца ведаў па славянскай і беларускай гісторыі і міфалогіі. Апісанне Грунвальдскай бітвы. Рысы ранняга гуманізму ў творчасці Я.Длугаша.

Літаратура

Асноўная:

1. История литератур западных и южных славян. От истоков до середины VIII века / Отв. ред. Л.Н. Будагова. – Том 1. – Москва: Индрик, 1997.
2. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.
3. Андреев, В.Д. История болгарской литературы / В.Д. Андреев. – Москва, 1978.
4. История польской литературы: в 2 т. / Ред. коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т. 1.
5. Оболевич, В.Б. История польской литературы (Средневековье, Ренессанс) / В.Б. Оболевич. – Ленинград, 1983.
6. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. Т.1. – Москва, 1994.
7. Зарубежная литература средних веков. Учеб. пособ. – Москва: Просвещение, 1975.

Мастацкія тэксты і хрэстаматыі:

8. Болгарская литература: Хрестоматия: Учеб. пособие для филол. вузов / Сост. В.Д. Андреев. – М.: Высш.шк., 1987.

Дадатковая:

Манаграфіі:

9. Голенищев-Кутузов, И.Н. Славянские литературы: статьи и исследования [Подготовка текста и послесловие И.В. Голенищевой-Кутузовой. Вступ. ст. Д.С. Лихачёва]. / И.Н. Голенищев-Кутузов. – Москва: Худ.лит., 1973.
10. Тварановіч Г.П. Беларуская літаратура: паўднёvasлавянскі кантэкст / Г.П. Тварановіч – Мінск: Нав. і тэхніка, 1995.
11. Бегунов, Ю.К. Косма Пресвітер в славянских литературах / Ю.К. Бегунов. – София, 1973.

Тэма 2. Славянскія літаратуры ў эпоху Рэнесансу (2 гадзіны)

Пытанні для разгляду:

1. Нацыянальная адметнасць польскага Адраджэння [1, 4, 6, 13]:

Замацаванне пацізый польскай мовы ў літаратуры. Сувязь Рэфармацыі з Адраджэннем. Развіццё гуманітарных ведаў і навукі. Гістарычнае значэнне адкрыцця М.Каперніка. Роля першага ў Польшчы універсітэта (Ягелонскага, год заснавання – 1364) у развіцці польскай літаратуры і мастацтва і навукі.

2. Мікалай Рэй як заснавальнік польскага нрыгожага пісьменства [1, 4, 6]:

Барацьба пісьменніка за польскую мову ў літаратуры. Дыдактычны характар яго творчасці. Перапляценне ў творах М.Рэя сярэднявечнай і гуманістычнай ідэалогіі. Значэнне творчасці пісьменніка ў развіцці нацыянальнай літаратуры і літаратурнай мовы, распрацоўкі новых жанраў.

3. Творчасць Яна Каханоўскага як вяршыня польскага і еўрапейскага Адраджэння [1, 4, 6, 13]:

Рэнесансны характар светаўспрымання пісьменніка. Асноўныя этапы жыцця і літаратурнай дзейнасці, засваенне вопыту антычнай і заходнееўрапейскай літаратуры. Нацыянальны характар паэзіі Я.Каханоўскага. Папулярнасць “Псалтыра” Я.Каханоўскага, паэтычнага перакладу “Псалмоў Давіда”, пераклад яго С.Полацкім. Значэнне творчасці Яна Каханоўскага ў развіцці польскай паэзіі.

4. Нацыянальная адметнасць чэшскага Адраджэння [1, 3, 6, 8, 10]:

а) гусіцкая і антыгусіцкая літаратура:

фарміраванне гусіцтва, перамога гусіцтва, які атрымлівае з боку царквы назву ерасі. Ян Гус – грамадскі і царкоўны дзеяч, ідэолаг рэвалюцыйнага руху супраць каталіцкай царквы і нямецкага засілля. Народны характар чэшскай Рэфармацыі, яе розныя плыні. Рэформа правапісу, праведзеная Гусам, і развіццё чэшскай літаратурнай мовы.

Узмацненне ўплыву нямецкай Рэфармацыі. Барацьба чэшскіх братоў супроць каталіцкай царквы. Асветніцкая дзейнасць Яна Благослава і яго заслугі ва ўдасканаленні чэшскай літаратурнай мовы. Дзве плыні ў гуманізме: арыстакратычная лацінская і звязаная з развіццём народнай мовы і літаратуры, гісторыі і права. Лацінская гуманістычная літаратура. Пачатак кнігадруку на чэшскай мове.

Успомніце (!) Што выкарыстаў Ф. Скарына з дасягненняў чэшскай культуры таго часу? Назавіце магчымыя прычыны, па якіх Ф.Скарына распачаў сваю друкарскую дзейнасць менавіта ў Празе (1517–1520)? Свой адказ аргументуйце.

5. Нацыянальная адметнасць балгарскай літаратуры эпохі Адраджэння, крытэрыі перыядызацыі [1, 3, 6, 8, 10]:

а) Эпоха Адраджэння ў Еўропе і Балгарыі (агульнае і адметнае). Граніцы і ўнутраная перыядызацыя, сацыяльнае паходжанне дзеячаў балгарскага Адраджэння, характэрная рыса якога – інтэнсіўныя тэмпы развіцця агульнакультурных працэсаў;

б) Дзейнасць пісьменнікаў ранняга Адраджэння – Хрыстафора Жэ-фара, Парфенія Паўлавіча;

в) Паісій Хілендарскі і яго “Гісторыя славянабалгарская” як пачатак новабалгарскай літаратуры.

“Жыццё і пакуты грэшнага Сафронія” Сафронія Врачанскага – першая поўнацэлю арыгінальная балгарская кніга: выхад за межы традыцыйнага жанру, кампазіцыйныя прынцыпы, выбарачны характар падзей, адлюстраваных у творы, абвінавачванне свайго часу, рэалізм у апісаннях і бытавых сценах;

6. Асаблівасці сербскай літаратуры перыяду Адраджэння [1, 6, 10, 11, 12]:

Кантэкст: літаратура Дуброўніка і Далмацыі. Агульнае і своеасаблівае ў развіцці прыгожага пісьменства роднасных і суседніх народаў.

Марын Држыч і Іван Гундуліч як значнейшыя прадстаўнікі Дуброўніцка-далмацінскай літаратуры.

Літаратура

Асноўная:

1. История литератур западных и южных славян. От истоков до середины VIII века / Отв. ред. Л.Н. Будагова. – Том 1. – Москва: Индрик, 1997.
2. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.
3. Андреев, В.Д. История болгарской литературы / В.Д. Андреев. – Москва, 1978.
4. История польской литературы: в 2 т. / Ред. коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т. I.
5. Оболевич, В.Б. История польской литературы (Средневековье, Ренессанс) / В.Б. Оболевич. – Ленинград, 1983.
6. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. Т. 2. – Москва, 1994.
7. Зарубежная литература средних веков. Учебное пособие. – Москва: Просвещение, 1975.

Мастацкія тэксты і хрэстаматыі:

8. Болгарская літаратура: Хрэстаматія: Учеб.посobie для філол.вузов / Сост. В.Д. Андреев. – М.: Высш.шк., 1987.
9. Гундулич, И. Осман: Поэма / Пер., вступ. ст. и коммент. В.К. Зайцева / И. Гундулич. – Минск, 1969.

Дадатковая:

Манаграфіі:

10. Голенищев-Кутузов, И.Н. Славянские литературы: статьи и исследования [Подготовка текста и помесловие И.Р. Голенищевой-Кутузовой. Вступ. ст. Д.С. Лихачёва] / И.Н. Голенищев-Кутузов. – Москва: Худ.лит., 1973.
11. Зайцев, В.К. Между Львом и Драконом: Дубровницкое Возрождение и эпическая поэма И.Гундулича «Осман» / В.К. Зайцев. – Минск: Наука и техника, 1969.
12. Тварановіч, Г.П. Беларуская літаратура: паўднёваславянскі кантэкст / Г.П. Тварановіч. – Мінск: Нав. і тэхніка, 1995.
13. Британишский, В.Л. Речь Посполитая поэтов: очерки и статьи / Л.В. Британишский // Санкт-Петербург: Алетейя, 2005.

Падрыхтавацца да пісьмовай кантрольнай работы па тэме:

Літаратура Адраджэння на Беларусі і ў іншых славянскіх краінах (агульныя і адметныя рысы).

Задачы:

1. Акрэсліце агульныя рысы эпохі Адраджэння, характэрныя для ўсіх еўрапейскіх народаў, у тым ліку славянскіх;
2. Назавіце асноўныя спецыфічныя рысы літаратуры Адраджэння на Беларусі і ў Польшчы;
3. Ахарактарызуйце асноўныя тэндэнцыі ў літаратуры эпохі Адраджэння паўднёваславянскіх народаў у параўнанні з заходнеславянскімі народамі;
4. Вызначце асноўныя прычыны дяхранічнасці развіцця літаратур славянскіх народаў у гэты час.

Для падрыхтоўкі да кантрольнай работы, акрамя іншай літаратуры, рэкамендаванай па тэме, азнаёміцца з наступным даследаваннем:

Голенищев – Кутузов, И.Н. Итальянское Возрождение и славянские литературы XV–XVI века / И.Н. Голенищев – Кутузов. – Москва: Изд-во АН СССР, 1963.

Тэма 3. Барока і асветніцтва ў славянскіх літаратурах

(4 гадзіны)

Пытанні для разгляду:

Частка I

1. Асаблівасці развіцця польскай літаратуры ў перыяд барока (канец XVI перш. пал. XVIII ст. [1, 4, 5, 6, 15]:

а) тэматычная і жанравая шматстайнасць польскай літаратуры XVII ст. Тэарэтычнае абгрунтаванне новага напрамку (барока) у лацінскім трактаце Мацея Сарбеўскага “Аб кантрастнай метафары” і вершаваным трактаце Лукаша Апаліньскага “Новы пэзт”;

б) Ян Анджэй Морштын – выдатны прадстаўнік польскага Барока. Уплыў еўрапейскай літаратуры на яго пазію, віртуознасць формы вершаў Я. Морштына.

Працяг традыцый М. Рэя і Я. Каханоўскага ў творчасці Вацлава Патоцкага.

2. Асаблівасці развіцця чэшскай літаратуры ў перыяд барока (20-я г. XVII ст. да 70-х г. XVIII ст.) [1, 2, 5, 15]:

а) германізацыя краіны пасля паражэння чэшскага нацыянальна-вызваленчага руху пад Белай гарой (1620). Наступ на чэшскую культуру, намаганні знішчыць чэшскую мову. Каталіцызм і барока як сродкі германізацыі чэшскай культуры. Чэшская культура ў эміграцыі, яе пранікненне ў еўрапейскую свядомасць;

б) Ян Амос Каменскі – выдатны асветнік, філосаф, педагог, у творчасці якога спалучаюцца нацыянальныя традыцыі гуманізму і элементы новага накірунку – барока. Працы ў галіне педагогікі і іх сусветнае значэнне. Мастацкія творы Я.А. Каменскага, выява сацыяльных праблем, паказ быту, сатырычныя характары ў іх.

3. Нацыянальна-гістарычная адметнасць Асветніцтва ў Польшчы (другая пал. XVIII ст.) [1, 4, 5, 6]:

а) сацыяльна-палітычная і культурная сітуацыя ў Рэчы Паспалітай у перыяд Асветніцтва. Першыя польскія перыядычныя выданні (час. “Monitor”) і іх культурна-асветная роля. Барацьба за чысціню польскай літаратурнай мовы. Адкрыццё першага публічнага тэатра.

Класіцызм як напрамак у польскай літаратуры XVIII ст. Ракако і сентыменталізм у польскай літаратуры эпохі Асветніцтва;

б) творчасць Францішка Багамольца, Ігнацыя Красіцкага, значэнне іх спадчыны для развіцця польскай літаратуры;

в) жанравае і тэматычнае багацце спадчыны Адама Нарушэвіча;

г) сентыменталізм у польскай літаратуры канца XVIII ст. Мастацкія пошукі Францішка Князьніна, адметнасць сентыменталісцкай паэзіі Францішка Карпіньскага; жыццё і дзейнасць паэта на Беларусі;

д) Юльян Урсын Нямцэвіч, пераходны характар яго творчасці. Палітычны змест п'есы "Вяртанне дэпутата". Сатырычная скіраванасці баек Нямцэвіча. Адлюстраванне гісторыі Беларусі ў творах пісьменніка.

4. Літаратура асветніцтва, класіцызм і сентыменталізм у чэшскай літаратуры памежжа XVIII–XIX ст. [1, 2, 5]:

а) пачатак нацыянальнага адраджэння ў Чэхіі, культурна-гістарычныя ўмовы. Фарміраванне нацыянальнай літаратурнай мовы і культуры. Працы чэшскіх і славацкіх гісторыкаў, філолагаў і славістаў. Дзейнасць Ёзафа Даброўскага, Ёзафа Юнгмана, іх роля ў развіцці чэшскай мовы і літаратуры. Павел Ёзаф Шафарык – аўтар прац па гісторыі і культуры славянскіх народаў;

б) чэшская паэзія канца XVIII – пач. XIX ст. Вацлаў Там, асаблівае паэтыкі В. Тама. Антанін Яраслаў Пухмаер і яго паслядоўнікі: іх асветнічая праграма, зварот да гісторыі і славытых традыцый мінуўшчыны. Ідэя славянскай еднасці;

в) роля чэшскага тэатра ў развіцці нацыянальнай культуры, сувязь з народнай традыцыяй. Дзейнасць і працы першых асветнікаў, паэтычныя творы на роднай мове. Шляхі станаўлення нацыянальнай культуры і літаратуры;

Частка 2

5. Літаратурнае развіццё эпохі Асветніцтва ў Сербіі [1, 5, 13]:

а) замежныя, іншаканфесійныя крыніцы асветніцкіх ідэй у Сербіі XVIII ст. Першыя перыядычныя выданні "Славянасербскі магазін", "Славена-сербскія ведамасці";

б) значэнне асобы Дасітэя Абрадавіча для развіцця сербскай літаратуры таго часу. Ідэйна-мастацкая разнастайнасць творчай спадчыны Ёвана Стэрыя Попавіча і інш.;

в) цікавасць да сербскахарвацкага фальклору ў Еўропе: роля А. Форціса, Ё. Гердэра, І. Гётэ, П. Мерымэ, А. Пушкіна ў вывучэнні і папулярызацыі сербскахарвацкай народнай паэзіі.

Сербські націянальна-вызваленчы рух і ўздым культуры, развіццё перыядычнага друку, першыя навуковыя і культурныя суполкі;

г) творчасць Петара Петравіча Негаша як сінтэз памкненняў націянальнай літаратуры.

6. Перыяд Асветніцтва ў балгарскай літаратуры (30–40-я гады XIX ст.) [1, 3, 5, 6]:

а) грамадска-культурны рух у Балгарыі, першыя балгарскія газеты, “абалгарванне” перакладаемых твораў.

Неафіт Рыльскі – патрыярх балгарскіх настаўнікаў і кніжнікаў. Н. Рыльскі – заснавальнік славянабалгарскай школы ў спрэчках аб новабалгарскай літаратурнай мове;

б) грамадская і культурная дзейнасць Неафіта Базвелі.

7. Асветніцтва ва ўкраінскай літаратуры [5, 6, 7, 9, 10, 11]:

а) асветніцкая і літаратурная дзейнасць Р. Скаварады. Цыкл “Басні харкаўскія” – пачатак жанру байкі ва ўкраінскай літаратуры. Зборнік вершаў “Сад боскіх песней”. Багацце зместу і адметнасць паэтыкі “песняў”. Значэнне творчасці Р. Скаварады;

б) І.П. Катлярэўскі як зачынальнік новай украінскай літаратуры. “Энеіда” (творчая гісторыя паэмы, яе паэтыка, сацыяльная тэндэнцыйнасць, народнасць, аптымізм паэмы як выява асветніцкага светапогляду аўтара).

Літаратура

Асноўная:

1. История литератур западных и южных славян. Формирование и развитие литератур Нового времени. Вторая половина XVIII – 80-е годы XIX века. Т.2. / Отв. ред. Л.Н. Будагова. – Москва: Индрик, 1997.

2. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.

3. Андреев, В.Д. История болгарской литературы / В.Д. Андреев. – Москва, 1978.

4. История польской литературы: в 2 т. / Ред. коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т. 1.

5. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. Т. 2. – Москва, 1994.

6. Охрименко, П.П., Пильгук И.И., Шлапак Д.Я. История украинской литературы. Пособие по литературе народов СССР для студентов-филологов. – Москва, 1970.

7. История украинской литературы. Дооктябрьская литература. Т. 1. – Киев, 1954.

Хрэстаматы і мастацкія тэксты:

8. Болгарская литература: Хрестоматия: Учеб. пособие для филол. вузов / Сост. В.Д. Андреев. – Москва: Высш.шк., 1987.

9. Сковорода Григорій. Сад пісень. Вібрані творы (Вступна стаття, упорядкуваная та прымітка Василя Яременка). – Кіів, 1972.

**Дадатковая:
Манаграфія:**

10. *Попов, П.М.* Грiгорий Сковорода / П.М. Попов. – Кiїв, 1960.
11. *Сафронова, Л.А.* Три мира Григория Сковороды / Л.А. Сафронова. – Москва, 2002.
12. *Кузнецов, Ю.* Пересаженные цветы / Ю. Кузнецов. – Москва, 1990.
13. Русско-сербские литературные связи 18 – нач. 19 века: Сб. ст. / Ин-т слав. и балкан. АН СССР; Матица сербская (Нови Сад). Отв. Ред. Ю.Д. Беляева. – Москва, 1989.
14. *Британишский, В.Л.* Речь Посполитая поэтов: очерки и статьи / Л.В. Британишский // Санкт-Петербург: Алетейя, 2005.
15. *Голенищев-Кутузов, И.Н.* Славянские литературы: статьи и исследования [Подготовка текста и послесловие И.Р. Голенищевой-Кутузовой. Вступ. ст. Д.С. Лихачёва] / И.Н. Голенищев-Кутузов. – Москва: Худ. лит., 1973.

Падрыхтавацца да пісьмовай кантрольнай работы на тэму:

“Энеіда” І.П. Катлярэўскага і “Энеіда навыварат” В. Равінскага (параўнальны аналіз).

Задачы:

1. Назваць прычыны з’яўлення “Энеід” у еўрапейскіх літаратурах таго часу.
2. Ахарактарызаваць творчую гісторыю ўкраінскага і беларускага твораў.
3. Вызначыць спецыфіку распаўсюджвання беларускага варыянту “Энеіды” у параўнанні з украінскім.
4. Акрэсліць розніцу ў кампазіцыйнай будове абодвух твораў.
5. Адзначыць, у чым заключаецца асаблівасць паэтыкі дадзеных твораў як бурлескна-травесцыйных.
6. Сфармуляваць вывад аб ролі і значэнні гэтых твораў для развіцця нацыянальных літаратур новага часу.

**Тэма 4. Рамантызм у славянскіх літаратурах
(4 гадзіны)**

Пытанні для разгляду:

Частка I

1. Нацыянальна-гістарычная адметнасць польскага рамантызму [1, 4, 5, 33]:

Перыядызацыя польскага рамантызму. Характарыстыка перыядаў: прадстаўнікі, асноўныя мастацкія тэндэнцыі, жанравая парадыгма.

Праблема польскага месіянізму ў рамантыкаў. Сувязь і адрозненне польскага рамантызму з рамантызмам еўрапейскім.

2. Адам Міцкевіч – заснавальнік польскага рамантызму [1, 4, 5, 16, 24–27, 33] :

а) эстэтычныя погляды паэта, звалюцыя ў творчасці. Элементы класіцызму і рамантызму ў ранняй лірыцы паэта. Народны свет у “Баладах і рамансах”. Патрыятычная лірыка. Беларускія міфалагічныя матывы ў Другой частцы і тэма нацыянальна-вызваленчай барацьбы ў Трэцяй частцы “Дзядоў” (1823);

б) “Пан Тадэвуш” як эпапея жыцця беларуска-польскай шляхты: гісторыя стварэння, кампазіцыя, ідэйна-эстэтычны змест і мастацкія асаблівасці твора. Беларуска-літоўскі космас у гэтым творы;

в) літаратурная і грамадска-палітычная дзейнасць А.Міцкевіча ў эміграцыі. Беларуская мова і фальклор у Парыжскіх лекцыях паэта. Роля А. Міцкевіча ў польскай літаратуры, у развіцці яе вершаскладання і ўдасканалення літаратурнай мовы.

3. Юльіюш Славацкі і мастацкае наватарства яго паэзіі [1, 4, 5, 10, 20, 21, 33] :

Тэма нацыянальна-вызваленчай барацьбы ў творчасці паэта. Рамантычны характар галоўнага героя і шматстайнасць мастацкіх сродкаў у драме “Кардыян”. Адлюстраванне і аналіз польскага паўтання 1830–1831 гг. у творах паэта. Глыбіня лірычных перажыванняў у рамантычнай паэме “У Швейцарыі”.

4. Нацыянальная адметнасць рамантызму ў Чэхіі [1, 2, 5, 10, 11, 32]:

а) асноўныя этапы рамантызму ў Чэхіі, засваенне паэтыкі вуснай народнай творчасці ў 20-я гады XIX ст., псіхалагізм і філасофскі характар паэзіі і прозы 30-х гг. Тэндэнцыя рэалістычнага паказу жыцця ў творчай канцэпцыі рамантыкаў. Перадрамантызм. Развіццё ідэі славянскай еднасці ў творчасці Я. Колара. Л. Штура. Філалагічная і гістарыяграфічная дзейнасць В. Ганкі;

б) творчасць Карала Гінека Махі – новы этап развіцця чэшскага рамантызму.

К.Г. Маха – паэт і грамадзянін. Паэма “Май”, праблема суадносін чалавека і грамадства. Рамантычны герой, персанаж і аўтар. Роля рамантычнага краявіду ў паэме. Прыём кантрасту ў кампазіцыі, замалёўках прыроды, стане душы, у рытмічнай арганізацыі тэксту [1, 2, 5, 32].

Частка 2

1. Рамантызм ва ўкраінскай літаратуры :

а) жыццё і творчасць Т. Шаўчэнкі [6, 7, 17, 18, 19, 28, 29, 30]:

Ранняя творчасць Т. Шаўчэнкі. Вершы і паэмы са зб. "Кабзар" [17]. Спалучэнне рамантызму, сентыменталізму і рэалізму ў творах паэта ("паэма "Кацярына"). Асаблівасці рамантызму Т. Шаўчэнкі, скіраванага на ўслаўленне гістарычнага мінулага ўкраінскага народа ("Тарасова ноч", "Іван Падкова", "Гайдамакі"). Выкрыццё прыгонніцтва, крытыка царскага самаўладдзя, ідэя народнай рэвалюцыі ў творчасці Т. Шаўчэнкі ("Запавет"), Т. Шаўчэнка – заснавальнік крытычнага рэалізму ва ўкраінскай літаратуры.

2. Рамантызм у Сербіі [1, 5, 12, 13]:

а) сукупнасць чыннікаў, якія прадвызначылі развіццё сербскай літаратуры сярэдзіны XIX стагоддзя. Грамадска-палітычныя перадумовы станаўлення рамантызму. Роля такіх культурных асяродкаў, як Трст (Трыест), Вена, Будапешт. Нові Сад – "сербскія Афіны". Рамантызм як дамінантны стыль сербскай паэзіі 1850–1860-х гадоў;

б) Ёван Ёванавіч Змай як прадстаўнік рамантызму (эпічная і лірычная плыні творчасці);

в) Джура Якшыч – паэт, празаік, драматург, жывапісец рамантычнага складу.

3. Рамантызм у славенскай літаратуры [1, 5, 14, 15, 39, 40]:

а) актывізацыя ў 1830–1840-я гады нацыянальнага руху ў Славеніі. Першыя славенскія газеты. Прыхільнікі ілірызму¹ ў Славеніі. Літаратурныя і культурныя суполкі ў Славеніі;

б) лёс і творчасць Франца Прэшэрна:

Эвалюцыя паэта, творчая сталасць і позні перыяд творчасці. Ідэйна-эстэтычны змест лірыкі, важнейшыя рысы творчасці паэта (дасканаласць паэтычнага густу, выразная перавага тэмы ўнутранага чалавечага перажывання, глыбіня і чуласць у паказе духоўнага жыцця, адстойванне патрыятычных пачуццяў і гуманістычных ідэалаў). Ф. Прэшэрн на беларускай мове: значэнне перакладчыцкай дзейнасці (пераклады выбраных твораў, складанне зборнікаў твораў славенскіх паэтаў)

¹ Нацыянальна культурны і палітычны рух, які ўзнік у Харватыі, паводле якога ўсе паўднёва-славянскія народы павінны былі б утварыць адну незалежную дзяржаву. Ідэолагі ілірызму ў якасці асноўнай мэты руху бачылі літаратурна-моўнас аб'яднанне паўднёвых славян, паколькі лічылі яго перадумовай будучага палітычнага аб'яднання.

Н. Гілевіча, Я. Сіпакова, А. Зарыцкага, В. Зуёнака для вывучэння і папулярызацыі творчасці паэта на Беларусі.

4. Рамантызм у балгарскай літаратуры [1, 3, 5, 9, 22, 23]:

а) творчасць Найдзена Герава як першая спроба паспяховага ўзаемадзеяння народна-паэтычнай і лырычнай творчасці;

б) Петка Рачаў Славейкаў, значэнне яго спадчыны для развіцця балгарскай літаратуры;

в) Хрыста Боцеў – творца і асоба. Паэзія Х. Боцева як вяршыня яго творчага таленту. Зб. “Маёй маці”, выражэнне ўнутранай незадаволенасці асобы ў пошуку ідэалу, незадаволенасць светам і адсталасцю сучаснікаў, пакутлівае пачуццё перавагі паэта над асяроддзем. Рэвалюцыйны маніфест Х. Боцева “Майму першаму каханню”. Філасофія кахання ў асабістым і грамадскім жыцці. Карціны народнага гора. Касмічнасць вобразаў. Рамантычнае бачанне барацьбы. Паэма “Гайдукі” і адлюстраванне рамантычных традыцый гайдуцкіх фальклорных пёсень.

Літаратура

Асноўная:

1. История литератур западных и южных славян. От истоков до середины VIII в. / Отв. ред. Л.Н. Будагова. – Т. 2. – Москва: Индрик, 1997.
2. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.
3. Андреев, В.Д. История болгарской литературы / В.Д. Андреев. – Москва, 1978.
4. История польской литературы: в 2 т. / Ред.коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т. 1.
5. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. Т. 2. – Москва, 1994.
6. Охрименко П.П., Пильгук И.И., Шлапак Д.Я. История украинской литературы. Пособие по литературе народов СССР для студентов-филологов. – Москва, 1970.
7. История украинской литературы. Дооктябрьская литература. Т.1. – Киев, 1954.
8. Жакова, Н.К. Чешская литература конца XVIII–XIX веков: Учебное пособие / Н.К. Жакова / Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. университета, 2003.

Хрэстаматы і мастацкія тэксты:

9. Болгарская литература: Хрестоматия: Учеб.пособие для филол.вузов / Сост. В.Д. Андреев. – Москва: Высш.школа, 1987.
10. Антология чешской поэзии XIX – XX вв.: В 3 т. – Москва, 1959.
11. Хрестоматия по чешской литературе XIX–XX вв. – Москва, 1959.
12. Поэзия Югославии в переводах русских поэтов. – Москва, 1976.
13. Змай, Йованович Й. Стихотворения / Й.Й. Змай. – Москва, 1958.
14. Роднасць : Выбраныя пераклады са славянскіх паэтаў / Пер. і прадмова Н.Гілевіча. – Мінск, 1983. (Змест: Ф. Прэшэрн, О. Жупанцыч, Д. Максмавіч і інш.).
15. Маці мая, Славенія: Выбраныя пераклады са славенскіх паэтаў. – Мінск, 1983. (Змест: Ф. Прэшэрн, І. Цанкар, Ё. Мурн і інш.)

16. Міцкевіч, А. Вершы і пазмы / А. Міцкевіч. – Мінск, 2000; Міцкевіч, А. Пан Тадэвуш, або апошні наезд у Літве / А. Міцкевіч; пер. на беларус. мову П. Бітэля. – Мінскі Беларускі фонд культуры, 1998.
17. Шаўчэнка, Т. Кабзар / Т. Шаўчэнка. – Мінск, 1952.
18. Шаўчэнка, Т. Вершы. Пазмы / Т. Шаўчэнка. – Мінск, 1989.
19. Шевченко, Т.Г. Избранные сочинения. Пер. с укр. / Вступ. Стаття О. Гончара / Т.Г. Шевченко. – Москва, 1987.
20. Словацкі, Ю. Избранное : [Сост. и предисл. Б.Стахеєва] / Ю. Словацкі. – Москва, 1984.
21. Словацкі, Ю. Лирика: [Предисл. В.Стахеєва] / Ю. Словацкі. – Москва, 1966.
22. Ботев, Х. Избранное / Ботев, Х. – Москва, 1948.
23. Ботев, Х. Стихотворения. Публицистика. Письма / Х. Ботев. – София, 1983.

Дадатковая:

Манаграфіі:

24. Мархель, У.І. Шлях да Беларусі: Адам Міцкевіч – прадвеснік адраджэння беларускай культуры. – Мінск, 2003.
 25. Багдановіч, І.Э. Авангард і традыцыя: Беларуская паэзія на хвалі нацыянальнага адраджэння / Рэд. В.П. Жураўлёў // І.Э. Багдановіч. – Мінск, 2001.
 26. Британишский, В.Л. Речь Посполитая поэтов: очерки и статьи / Л.В. Британишский // Санкт-Петербург: Алетейя, 2005.
 27. Адам Міцкевіч і Беларусь / Уклад. В. Грышкевіч; навук. рэд.: А. Мальдзіс, Т. Нягодзіш. – Мінск, 1997.
 28. Нарысы беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей: Культурна-гістарычны і літаратурны аспекты праблемы / Нац. Акад. Навук Беларусі, Ін-т літ. Імя Я. Купалы.
 29. Федченко, П.М. Тарас Григорович Шевченко / П.М. Федченко. – Киев, 1989.
 30. Шагинян, М. Тарас Шевченко / М. Шагинян – Киев, 1970.
 31. Чарота, І.А. Пошук спрадвечнай існасці: беларуская літаратура пачатку XX стагоддзя ў працэсах нацыянальнага самавызначэння / І.А. Чарота. – Мінск, 1995.
- #### Артыкулы:
32. Вострыкава, А. Чэшскі рамантызм / А. Вострыкава // Роднае слова. – 2002. – № 5 – С. 20–25.
 33. Хмяльніцкі, М. Нацыянальна-гістарычная адметнасць польскага рамантызму // Роднае слова. – 2001. – № 10. – С. 84–89.
 34. Чарота, І.А. Рамантызм у славянскіх літаратурах: спроба тыпалагічнага агляду / І.А. Чарота // Роднае слова. – 2002. – № 9.
 35. Храмчанка, К.Р. Свабоды і дружбы народаў пясняр // Т. Шаўчэнка. Вершы і пазмы. – Мн., 1964.
 36. Шаладонава, Ж. Нацыянальнае ў мастацка-эстэтычнай канцэпцыі Т. Шаўчэнка і М. Багдановіча / Ж. Шаладонава // Роднае слова. – 2004. – № 12. – С. 20–21.
 37. Шаладонава, Ж. Эстэтычнае вымярэнне свету ў паэзіі Т. Шаўчэнка і М. Багдановіча / Ж. Шаладонава // Роднае слова. – 2004. – № 3. – С. 20–21.
 38. Храмчанка, К. Тарас Шаўчэнка і Янка Купала: параднёныя народаў доляй / К. Храмчанка // Роднае слова. – 2002. – № 7. – С. 12–17.
 39. Трус, М. Адроджаная ілірыя. Славенская літаратура эпохі рамантызму / М.Трус // Роднае слова. – 2003. – № 7. – С. 30–38.
 40. Трус, М. Славянскі Арфей / М.Трус // Славянскія літаратуры: Постаці. – Мінск: РІВШ БДУ, 2003.

Абмяркоўваем праблему:

А. Міцкевіч у беларуска-польска-літоўскім культурным дыялогу.

Пытанні для абмеркавання:

1. Дыскусійныя пытанні ў літаратуразнаўстве адносна ступені прыналежнасці спадчыны А.Міцкевіча да беларускай і літоўскай літаратуры.

2. Уклад беларускіх вучоных 1990–2000-х гадоў у міцкевічазнаўства.

Пры падрыхтоўцы да дыскусіі рэкамендуецца выкарыстаць наступныя даследаванні:

1. Брусевіч, А.А. Фактары беларускай культуры ў творчасці Адама Міцкевіча: дапаможнік / А.А. Брусевіч. – Гродна: Гродзенскі дзярж. ун-т, 2008.
2. Еўмянькоў В.І. Адам Міцкевіч і духоўна-эстэтычныя пошукі ў літаратуры Беларусі XIX ст.: дыс. ... канд. Філалаг. Навук: 10.01.01.; 10.01.03. / В.І. Еўмянькоў. – Магілёў, 2006.
3. Мархель, У.І. Ля вытокаў літаратурнага асэнсавання беларускага фальклору / У.І. Мархель // Весці Акад. навук БССР. Сер. грамад. навук. – 1989. – № 5. – С. 96–100.
4. Мусяенко, С. Белорусский фольклор в творчестве Адама Мицкевича / С. Мусяенко // Адам Міцкевіч і нацыянальныя культуры: матэрыялы Міжнар. навук. канф., Мінск, 7–11 верас. 1998 г. / гал. рзд. А. Мальдзіс. – Мінск: Беларус. кнігазбор, 1998. – С. 199–216.
5. Штэйнер, І.Ф. Роля фальклорных традыцый у станаўленні беларускай баллады / І.Ф. Штэйнер // Узроўні фальклорных уплываў: зб. / склад.: І.П. Чыгрын, А.С. Яскевіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1982. – С. 133–141.

Абмяркоўваем артыкулы:

1. Царинный, А. Тарас Шевченко: взгляд из эмиграции (Второй Козьма Прутков) / А.Царинный // Чудеса и приключения. – 2002. – № 7. – С. 50–52.

2. Ульянов, Н. «... Перероблював своім умом / Н.Ульянов // Чудеса и приключения. – 2002. – № 7. – С. 52–53.

Пытанні для дыскусійнага абмеркавання:

1. Што, на Ваш погляд, можна прыняць, а з чым паспрачацца ў дадзеных публікацыях?

2. Наколькі ўдалай і аргументаванай з'яўляецца спроба аўтараў артыкулаў абвергнуць пэўныя міфы і стэрэатыпы адносна асобы і творчасці Т. Шаўчэнкі, створаныя савецкім літаратуразнаўствам?

3. Ці можна лічыць, што змест дадзеных артыкулаў не з'яўляецца ангажаваным (тэндэнцыйным)? Свае вывады аргументуйце!

Тэма 5. Станаўленне рэалізму ў славянскіх літаратурах другой паловы XIX стагоддзя (6 гадзін)

Пытанні для разгляду:

Частка 1

1. Развіццё рэалістычнага напрамку ў польскай літаратуры [1, 4, 12, 34, 39]:

а) сутнасць тэрміна пазітывізм. Літаратурная праграма польскага пазітывізму. Жанрава-родавая іерархія літаратуры польскага пазітывізму. “Тэндэнцыйны” раман у польскай літаратуры гэтага перыяду. Асноўныя мастацкія кірункі і прадстаўнікі польскай паэзіі;

б) творчасць Ю.І. Крашэўскага пасля 1863. Асэнсаванне тэмы паўстання, гістарычная проза пісьменніка. Пераклады твораў Ю. Крашэўскага на беларускую мову² [1, 4];

в) Эліза Ажэшка і яе творчасць. Тэматыка, праблематыка і мастацкая адметнасць твораў пісьменніцы ранняга перыяду. Уплыў пазітывізму на іх. Рэалістычнае адлюстраванне жыцця вёскі ў аповесцях “беларускага цыклу”: “Нізіны”, “Дзюрдзі”, “Хам”. Роман “Над Нёманам” як вышэйшае дасягненне пісьменніцы ў галіне сацыяльна-бытавога рамана. Беларуская тэматыка ў творчасці Э. Ажэшкі [1, 4, 5, 11, 12, 31, 32, 33, 38, 57, 58, 59];

г) уплыў пазітывізму на творчасць Б. Пруса. Роман “Лялька” як сацыяльна-псіхалагічны раман у польскай літаратуры XIX стагоддзя. Крытыка буржуазна-шляхетнага грамадства ў рамане “Эмансіпіраваныя жанчыны”. Гістарычны раман “Фараон” і яго праблематыка [1, 4, 5, 13, 14, 37];

д) Генрык Сянкевіч і яго сувязь з Беларуссю. Мастацкі і рэцэптыўны феномен “Трылогіі” Г. Сянкевіча (раманы “Агнём і мячом”, “Патоп”, “Пан Валадыёўскі”). Роман “Quo vadis” і яго сусветнае прызнанне. Канцэпцыя гісторыі ў творы [1, 4, 5, 15, 16, 34, 35, 36, 38];

е) Характар паэзіі, жанр навелы ў творчасці М. Канапніцкай. Лірычныя вершы. Псіхалагічны аналіз у апавяданнях. М. Канапніцкая і Беларусь, пераклады яе твораў на беларускую мову [1, 4, 5, 40].

² Крашэўскі, Ю.І. Апошнія хвілі князя ваяводы (Пане Каханку) / Ю.І. Крашэўскі // Крыніца. – 1998. – № 3. – С. 3–56.

Частка 2

2. Асаблівасці станаўлення рэалістычнага напрамку ў чэшскай літаратуры:

а) рост нацыянальна-вызваленчага руху, актывізацыя літаратуры і грамадскага жыцця ў Чэхіі ў другой палове XIX стагоддзя. Роля альманаху “Май” у развіцці эстэтычных поглядаў літаратараў і ў замацаванні крытычнага рэалізму ў чэшскай літаратуры [1, 2, 5];

б) Бажэна Немцава, лёс і творчасць. Аповесць “Бабуля”, праяўленне утапічнага сацыяльнага ідэалу, адлюстраванне вобраза бабулі як тыповай прадстаўніцы чэшскага народа, выкарыстанне фальклору ў аповесці. Роля творчасці Б. Немцавай у фарміраванні чэшскага рэалізму [1, 2, 5, 25, 44];

в) Творчасць Яна Неруды. Эвалюцыя эстэтычных поглядаў і метад, жанравая шматстайнасць паэзіі, наватарства стылю і мовы. “Маластранскія апавяданні”: персанажы, партрэтныя замалёўкі, ідылічнасць і трагізм жыцця, гумар і сатыра ў апавяданнях. Роля Я. Неруды ў развіцці нацыянальнай культуры [1, 2, 5, 17, 43, 44];

г) асаблівасці творчасці Віцезслава Галека, Караліны Светлай. Працяг нерудаўскіх традыцый у творчасці С. Чэха [1, 2, 9, 10, 29];

д) шматграннасць таленту Яраслава Врхліцкага [1, 2, 5, 9, 10, 27];

е) эпоха чэшскага нацыянальнага Адраджэння ў цыклах раманаў А. Ірасека. Роля пісьменніка ў стварэнні гістарычнага рамана-эпапеі, нацыянальнай мастацкай гістарыяграфіі [1, 2, 5, 26].

2. Спецыфіка станаўлення рэалістычнага напрамку ў сербскай літаратуры XIX стагоддзя:

а) агульная панарама культурных працэсаў у Сербіі пасля набывання незалежнасці. Асноўныя прадстаўнікі рэалістычнай прозы – М. Глішыч, Л.Лазаравіч, С.Ранкавіч, Я.Весялінавіч, В.Ліч (агульная характарыстыка дзейнасці гэтых пісьменнікаў у развіцці сацыяльнай крытыкі, палітычнай сатыры, гумарыстычнай прозы, развіцці гістарычнага раманаў другой паловы XIX стагоддзя) [1, 5];

б) Феномен Браніслава Нушыча як драматурга. Вастрыва сацыяльнай крытыкі ў “натуралістычных” драмах “Даніна крывёю”, “Грэх за грэх”. Пошук новых формаў у бытавой драме з жыцця бялградскага грамадства чыноўнікаў, інтэлігенцыі “Так мусіла быць”.

Росквіт таленту Нушыча-камедыёграфа ў 1920–1930-я гады (камедыя “Пані міністрыха”. Майстэрства Нушыча па стварэнню каларытных

камічных вобразаў прадстаўнікоў бялградскага “бамонда” і малакультурнай, але амбіцыйнай бялградскай мяшчанкі “пані міністрыхі”. Крытыка маралі улады, карумпананасць бюракратыі [1, 5, 5, 18, 41, 45].

Частка 3

1. Росквіт крытычнага рэалізму ў балгарскай літаратуры. Творчасць Івана Вазавы:

а) грамадска-палітычнае жыццё ў краіне кан. XIX – пач. XX стагоддзя. Літаратура як вядучае звяно культурнага жыцця краіны [1, 3, 5, 8];

б) фарміраванне грамадзяніна і мастака Івана Вазавы. Жанравая і тэматычная класіфікацыя творчасці. Пейзажна-патрыятычная лірыка І. Вазавы як новая тэматычная галіна ў балгарскай паэзіі. Абарона і ўслаўленне балгарскай мовы ў вершах “Балгарская мова” і “Родная мова”.

Раман “Пад ігам” – пачатак мастацкага рэалістычнага рамана ў балгарскай літаратуры. Творчая гісторыя, тэма, сюжэт, жанр рамана. Дзве лініі аповеду – рэвалюцыйная і гістарычна-бытавая. Значэнне рамана ў гісторыі балгарскай літаратуры [1, 3, 5, 8, 19, 20, 47, 48, 49].

2. Рэалізм ва ўкраінскай літаратуры другой паловы XIX стагоддзя:

а) творчасць П. Мірнага – новы этап у развіцці крытычнага рэалізму ва ўкраінскай літаратуры [6, 7, 23];

Рэвалюцыйны дэмакратызм пісьменніка. “Хіба равуць валы, калі яслі поўныя” як першы ўкраінскі сацыяльны раман. Гісторыя стварэння рамана, паказ жыцця прыгонніцкай вёскі і паслярэформеннай рэчаіснасці. Вобраз Чыпкі.

Раскрыццё супярэчнасцей капіталістычнага грамадства ў сацыяльна-псіхалагічным рамане “Туляшчая” (“Повія”). Вобраз Хрысці. Галерэя тыпаў сельскай і гарадской буржуазіі ў творы. Мастацкае майстэрства аўтара ў стварэнні чалавечых характараў;

б) жыццёвы і творчы шлях Івана Франка [6, 7, 24, 52, 53, 56];

Развіццё шаўчэнкаўскіх традыцый у новых грамадска-гістарычных умовах у зб. “З вяршынь і нізін”. Ідэйна-тэматычнае багацце і жанравастыльвая палітра зборнікаў “Завялае лісце”. Паэма “Маісей” – другі “запавет” украінскай літаратуры: асэнсаванне гістарычных шляхоў Украіны ў творы, праблема прарока і натоўпу.

Асаблівасці прозы і драматургіі І. Франка. І. Франка – вучоны, гісторык і тэарэтык літаратуры, публіцыст, крытык і перакладчык. Сусветнае значэнне творчасці пісьменніка;

в) адлюстраванне падзей рэвалюцыі ў аповесці "Fata morgana" М. Кацюбінскага, наватарства стылю, глыбіня псіхалагізму, пейзажнае майстэрства аўтара. Навелістыка М. Кацюбінскага – вышэйшае дасягненне ўкраінскай малой прозы пач. ХХ ст. Рысы імпрэсіянізму ў аповесці "Цені забытых продкаў". Творы М.Кацюбінскага ў беларускіх перакладах [6, 7, 22, 50, 51, 60, 61];

г) багацце тэм, матываў, вастрыня і актуальнасць праблематыкі, вытанчанасць паэтычнай формы лірыкі Л. Украінкі. Драматычныя творы паэтэсы як вышэйшае дасягненне яе творчасці (паэмы "У пушчы", "Касандра", "У катакомбах", "Каменны ўладар"). Драма-феерыя "Лясная песня". Своеасаблівае разумення паэтэсай свабоды як тут і аб ічасці – сутнасць канфлікта драмы [7, 21, 54, 56, 62].

Л і т а р а т у р а

Асноўная:

1. История литератур западных и южных славян. Том III: Литература конца XIX начала XX (1890-е годы – 1945 г.) / Отв. ред. Л.Н. Будагова. – Том 2. – Москва: Индрик, 2001.
2. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.
3. Андреев, В.Д. История болгарской литературы / В.Д. Андреев. – Москва, 1978.
4. История польской литературы: в 2 т. / Ред. коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т.2.
5. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. Т. 3, 4. – Москва, 1994.
6. Охрименко П.П., Пильгук И.И., Шлапак Д.Я. История украинской литературы. Пособие по литературе народов СССР для студентов-филологов. – Москва, 1970.
7. История украинской литературы. Дооктябрьская литература. Т. 1. – Киев, 1954.

Хрэстаматы і мастацкія тэксты:

8. Болгарская литература: Хрестоматия: Учеб. пособие для филол.вузов / Сост. В.Д. Андреев. – Москва: Высш.школа, 1987.
9. Антология чешской поэзии XIX–XX вв.: В 3 т. – Москва, 1959.
10. Хрестоматия по чешской литературе XIX–XX вв. – Москва, 1959.
11. Ажэшка, Э. Выбранныя творы (Уклад. прадм. і камент. В.Гапавай / Э. Ажэшка // Мінск: Беларускі кнігазбор, 2000.
12. Ожешко, Э. Собр. соч.: В 6 т. / Э.Ожешко. – Москва., 1991.
13. Прус, Б. Фараон / Б. Прус. – Москва, 2001.
14. Прус, Б. Кукла / Б. Прус. – М., 1991.
15. Сенкевич, Г. Quo vadis: Роман / Г. Сенкевич / Москва, 2001.
16. Сенкевич, Г. Огнём и мечём: Роман / Г. Сенкевич. – Москва, 2002.
17. Неруда, Я. Стихотворения и малостранские повести / Я. Неруда. – Москва, 1974.
18. Нушич, Б. Избранное: В 3 т / сост., предисл. и примеч. Д. Жукова / Б. Нушич. – Москва, 1988.
19. Вазов, И. Избранное: В 2 т. / Предисл. В. Злыднева / И. Вазов. – Москва, 1977.
20. Вазов, И. Под игом / И. Вазов. – София, 1983.

21. *Украинко, Леся*. Избранное / Пер. с укр. предисл. и прим. А. Дейга // Леся Украинко. – Москва, 1984.
22. *Кацюбінскі, М.* Аповесці: Пер. з укр. / Паслясл. Т. Кабржыцкай і В. Рагойшы / М. Кацюбінскі. – Мінск, 1980.
23. *Мирный, П.* Гулящая: Роман / П. Мирный. – Москва, 2004.
24. *Франко, І.* Выбранные творы / Прадм. і перакл. Т. Кабржыцкай і В. Рагойшы // І. Франко. – Мінск, 2007.
25. *Немцава, Б.* Бабуля: Карціны вясковага жыцця: аповесць / Бажэна Немцава; пер. з чэш. прадм. і камент. Н. Рашэтнікавай. – Мінск, 2007. або Немцова, Божена. Бабушка: Картины сельской жизни / Божена Немцова; перев. с чеш. Ф. Богалюбовой. – Москва, 1982.
26. *Ирасек, А.* Старинные чешские сказания / А. Ирасек. – Москва, 1987.
27. *Врхлицкий, Я.* Стихи / Я. Врхлицкий. – Москва, 1980.
28. *Галек, В.* Повести и рассказы / В. Галек. – Ленинград, 1985.
29. *Светлая, К.* Дом “У пяти колокольчтков”. Чёрный Петришичек / К. Светлая. – Ленинград, 1980.
30. Чешская новелла 19 – начала 20 века. – Ленинград, 1987.

Дадатковая:

Манаграфіі:

31. *Гапава, В.І.* Зменлівае і спрадвечнае: Вопыт тыпалагічнага даследавання беларускай і польскай “вясковай прозы” / В.І. Гапава. – Мінск, 1975.
32. *Гапава, В.І.* Эліза Ажэшка: Жыццё і творчасць / В.І. Гапава. – Мінск, 1969.
33. Беларускае сялянства ў аповесцях Э. Ажэшкі 80-х гг. // Бел. Albaruthenica: Кн. 3: Нац. і рэгіян. кул-ры, іх узаемадзеянне. – Мінск, 1992. – С.340 – 344.
34. *Горский, И.К.* Польский исторический роман и проблема историзма / И.К. Горский. – Москва, 1963.
35. *Горский, И.К.* Исторический роман Сенкевича / И.К. Горский. – Москва, 1966.
36. *Кенька, М.П.* Генрых Сянкевіч і яго раман “Крыжакі” / Г. Сянкевіч. Крыжакі: Раман. – Мінск: Асар, 1997.
37. *Цыбенко, Е.З.* Польский социальный роман 40–70-х гг XIX века / Е.З. Цыбенко. – Москва, 1971.
38. *Липатов, А.В.* Формирование польского романа и европейская литература / А.В. Липатов. – Москва, 1977.
39. *Липатов, А.В.* Возникновение польского просветительного романа / А.В. Липатов. – Москва, 1974.
40. *Пиотровская, А.* Творческий путь Марии Конопницкой / А. Пиотровская. – Москва, 1962.
41. *Богданов, М.* Сербская сатирическая проза конца 19 – нач. 20 века и некоторые вопросы теории сатиры / М. Богданов. – Москва, 1962.
42. Литературы славянских и балканских народов конца 19 – нач. 20 века. Реализм и другие течения: Сб. Статей. – Москва, 1976.
43. *Соловьёва, А.П.* Ян Неруда и утверждение реализма в чешской литературе / А.П. Соловьёва. – Москва, 1973.
44. *Никольский, С.В.* Две эпохи чешской литературы / С.В. Никольский. – Москва, 1981.
45. *Жуков, Д.А.* Бранислав Нушич / Д.А. – Москва, 1989.
46. *Кишкин, Л.С.* Сватоплук Чех / Л.С. Кишкин. – Москва, 1959.
47. *Державин, К.Н.* Иван Вазов. Очерк жизни и творчества / К.Н. Державин. – Москва – Петербург, 1952.

48. Собкович, А. Иван Вазов. Критико-биографичный очерк / А. Собкович. – М., 1954.
49. Цанева, М. Роман “Под игом” [Перев. с болг.] / И. Вазов. Под игом. – Москва, 1975.
50. Иванов, Л. Михаил Коцюбинский / Л. Коцюбинский. – Москва, 1965.
51. Кабржыцкая, Т., Рагойша, В. Жыццялюб і сонцапахлоннік // Кацюбінскі, М. Аповесці: Пер. з укр. / [Паслясл. Т. Кабржыцкай і В. Рагойшы]. – Мінск. 1980.
52. Охрипенко, П.И. И. Франко и украинская литература / Ред. Калугин, К. // П.И. Охрипенко. – Москва, 1985.
53. Кобылецкий, Ю. Иван Франко. Очерк жизни и творчества / Ю. Кобылецкий. – Москва, 1960.
54. Бабышкин, О. Леся Украинка / О. Бабышкин. – Москва, 1970.
55. Костенко, А. Леся Украинка / А. Костенко. – Москва, 1971.
56. Кабржыцкая, Т., Рагойша, В. Карані дружбы. Беларуска – украінскія літаратурныя ўзаемазвязі пачатку 20 ст. / Т. Кабржыцкая, В. Рагойша. – Мінск, 1976.

Артыкулы:

57. Лявонава, Е. Каралева жывога слова / Е. Лявонава // Роднае слова. – 1996. – № 6. – с. 31–34.
58. Тычка, Г. “Прымі нашу дзяку...” / Г. Тычка // Роднае слова. – 2001. – № 6. – С. 18–21.
59. Ляшук, В. Не будзе Польшчаю ці Літваю, а будзе Беларуссю: Марыя Канапніцкая пра Палессе / В. Ляшук // Літ. і маст. – 1992.
60. Дейч, А. Два сучаснікі // Коцюбинский М.М. Повести и рассказы. Украинко Л. Стихотворения. Поэмы. Драмы. – Москва, 1968.
61. Шаладонава, Ж. Эстэтыка мроі ў паэме Якуба Коласа “Новая зямля” і ў аповесці Міхайлы Кацюбінскага “Fata morgana” / Ж. Шаладонава // Роднае слова. – 2000. – № 12. – С. 22–25.
62. Прокофьева, Е. Муки и творчество Л. Украинки / Е. Прокофьева // Крестьянка. – 2003. – № 10. – С. 62–66.

Тэма 6. Мастацка-эстэтычныя плыні мадэрнізму ў славянскіх літаратурах канца XIX – пачатку XX ст.

(6 гадзін)

Пытанні для разгляду:

Частка 1

1. Польская літаратура на мяжы XIX – пач. XX ст. [1, 4, 5]: а) мадэрнісцкая плынь “Малая Польшча” (“Młoda Polska”): трактоўка тэрміна, ідэйна-эстэтычная барацьба;

б) Станіслаў Пшыбышэўскі – тэарэтык і практык “Маладой Польшчы”. Уплыў на яго светапогляд філасофіі Ф. Ніцшэ. Прапаганда тэорыі чыстага мастацтва. Папулярнасць С. Пшыбышэўскага на радзіме і за мяжой [1, 4, 5];

Успомніце (!) Якія творы ранняга Я. Купалы былі напісаны пад ўплывам творчасці С. Пшыбышэўскага. Што яднала творчасць беларускага і польскага паэтаў у той перыяд? Свой адказ аргументуйце.

в) Стэфан Жаромскі як прадстаўнік рэалізму перыяду “Маладой Польшчы”. Пратэст супраць прымусовай русіфікацыі ў рамане “Сізіфава праца”. Праблема пошукаў польскай інтэлігенцыі свайго месца ў гісторыі і грамадстве ў рамане “Бяздомныя”. Уплывы мадэрнізму на форму і змест раманаў пісьменніка;

г) Уладзіслаў Рэймант як пісьменнік-рэаліст на пераломе стагоддзяў. Погляды пісьменніка, антыурбаністычныя настроі. Рэалізм рамана-эпапеі “Халопы”. Тэматыка, адметнасць камапазіцыі і стылю твора [1, 4, 5, 16].

2. Спецыфіка развіцця польскай паэзіі ў канцы XIX – пачатку XX стагоддзя :

а) панаванне мадэрнісцкіх плыней у польскай літаратуры, імпрэсіяністычныя тэндэнцыі ў паэзіі Казімежа Пшэрвы-Тэтмайера, ранняга Леапольда Стафа [1, 4, 5, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 40];

б) сімвалізм у паэзіі Яна Каспrowіча (зб. “Гімны”), Баляслава Лесьмяна [1, 4, 5, 23]. Пераклады польскіх мадэрністаў на беларускую мову [11, 13, 17];

3. Польская драматургія на пераломе стагоддзяў:

а) С. Выспянскі як выдатны польскі драматург-мадэрніст, паэт і мастак. Патрыятычны характар драм з гісторыі польскай нацыянальна-вызваленчай барацьбы (“Варшавянка”, “Вызваленне”). Складанасць мастацкай структуры, спалучэнне рэалізму і сімвалізму ў п’есе “Вяселле” [1, 4, 5, 26].

Частка 2

1. Чэшская літаратура на памежжы XIX–XX ст.:

а) маніфест “чэшскай мадэрны”. Дэкаданс у чэшскай літаратуры, імпрэсіянізм, рэалізм і натуралізм, сімвалізм [1, 2, 5];

б) Ёзаф Сватап्लук Махар – паэт маладой генерацыі, адзін з аўтараў маніфеста “Чэшскай мадэрны” [1, 2, 24, 30];

в) Антанін Сова, Отакар Бржэзіна як буйнейшыя прадстаўнікі сімвалізму ў чэшскай літаратуры [1, 2, 24, 30];

г) экспрэсіянізм, цывілізм, віталізм, сэцэсэ ў чэшскай літаратуры, яго асноўныя прадстаўнікі.

2. Мадэрнісцкія плыні ў сербскай літаратуры мяжы стагоддзяў [1, 5, 20] :

а) дачыненні сербскай літаратуры да ўплывовых кірункаў развіцця еўрапейскага мастацтва (рэалізму, натуралізму, сімвалізму, імпрэсіянізму, футурызму, экспрэсіянізму і інш.). Богдан Попавіч і Ёван Скерліч – найбольшыя ўплывовыя эстэтыкі, літаратуразнаўцы і крытыкі новай фармацыі;

б) творчасць Ёвана Дучыча і М. Ракіча як новая школа паэтыкі і стылістыкі вершаскладання, філасофскія і мастацкія вартасці твораў гэтых паэтаў.

3. Славенскі мадэрн (“Slovenska moderna”) і яго асноўныя прадстаўнікі [1, 5, 19, 22, 27, 37, 38].

а) агульныя вектары творчых пошукаў “славенскага мадэрну”: цікавасць да гісторыі, фальклору іншых славянскіх народаў. Асаблівая ўвага і захапленне на некаторы час рускай і ўкраінскай літаратурамі. Вызначальная ўстаноўка на пошукі новых форм паэтычнай выразнасці, вастрыня і бескампраміснасць творчай і грамадскай пазіцыі;

б) Драгіцін Кетэ і Ёсіп Мурн: развіццё філасофскай, лірычнай паэзіі;

в) Іван Цанкар як паэт, пісьменнік і драматург, яго грамадскія погляды;

г) традыцыі “славенскага мадэрну” ў творчай практыцы Отана Жупанчыча.

Частка 3

1. Мадэрнізм ў балгарскай літаратуры пачатку ХХ стагоддзя [1, 3, 9, 31, 34, 39]:

а) еўрапеізацыя балгарскай літаратуры – мода і неабходнасць;

б) паэзія Пенча Славейкава. Суцязнае ў несучасным – ідэйны прынцып творчасці паэта. Рэалізм і рамантызм ў бытавых псіхалагічных паэмах П. Славейкава. “Псалом паэта” – паэтычны завет і выражэнне любові да жыцця. Смерць як шлях да творчага бяссмерця. “Крывая песня” як “твор жыцця” Славейкава. Імкненне да збліжэння па структуры і памеру вершаў да антычнай і класічнай заходнееўрапейскай паэзіі;

в) нацыянальная адметнасць балгарскага варыянту сімвалізму (сумневы і пакаянне пасля ўцёкаў ад рэальнага свету, характэрныя вобразы-сімвалы, тэма Радзімы, адзіноты. Адсутнасць ярка выражанай ідэйна-эстэтычнай платформы, камунікатыўнасць і дэмакратычны характар характар, песенна-меладычны тып балгарскага сімвалізму).

Творчасць Пее Яварава. Творчая ўзаемасувязь з паэзіяй Х. Боцева (трагічны маналог, спавядальнасць, катэгарычнае выражэнне душэўных хваляванняў). Паэзія П. Яварава як пачатак “начнога” перыяду ў балгарскай лірыцы. Вобразы маці, Радзімы і каханай – духоўныя дамінанты лірычнага героя;

г) творчасць Дзімча Дзебелянава. Рамантызм як творчы метад паэта. Сімвалізм ў паэтыцы і ў агульных адносінах да жыцця. Тэма любові (любоў як мара, успамін і боль) (вершы “Прыдзі і дай мне ...”, “Элегія”). Праблема асабістай віны і пакаяння, тэма украдзенага дзяцінства і звышнатуральнага паходжання асабістага лёсу, матывы адзіноты і бяздомнасці (верш “Ці памятаеш...”, “Плоўдзіў”, “Горад спіць”, “Чорная песня”). Развіццё тэмы спачування да забітага ворага (“Забіты”). “Песня сіраты” – апошняя элегія Дзебелянава, падагульненне вынікаў і паэтычны заповіт.

2. Украінская літаратура канца XIX – пачатку XX ст. [6, 7, 18]:

а) абнаўленне дамінуючага ў ёй рэалізму шляхам усё большага выцяснення традыцыйнага падзейнага апісальніцтва, гаворкі ад аўтара новымі сродкамі мастацкай выразнасці, якімі вызначаліся імпрэсіянізм, сімвалізм і іншыя мадэрнісцкія напрамкі і стыльовыя плыні. Выява гэтых якасцей у творчасці В. Стэфаніка, В. Кабылянскай, А. Олеся, Ул. Віннічэнкі;

б) творчасць В. Стэфаніка як непераўзыходнага майстра псіхалагічнай навелы. Раскрыццё трагедыі галіцкага сялянства ў зб. “Сіняя кніжачка”, “Паэт мужыцкай распачы”, “Каменны крыж” і інш.;

в) творчасць В. Кабылянскай. Эвалюцыя творчага светапогляду ад захаплення ідэямі фемінізму ў 90-я гады да глыбока праўдзівага адлюстравання жыцця буквiнскай вёскі ў апавесці “Зямля”. Майстэрства пісьменніцы ў абмалёўцы чалавечых характараў;

г) творчасць А. Олеся (Кандыбы) – буйнейшага пасля Шаўчэнкі паэта-лірыка. Выява настрояў нацыянальнага адраджэння ў кнізе “З журбою радасць абнялася”. Разнастайнасць тэм, матываў, настроёва-стыльовая непаўторнасць прыродаапісальнай (“Астры”, “Не бярыце з зялёнага лугу вярбы”), інтымнай (“Чары ночы”, “Каб ведаў я, што развітаюся з табой”) лірыкі, вершаў грамадзянскага гучання аб Бацькаўшчыне (“Над Дняпром”), роднай мове і інш.

Літаратура

Асноўная:

1. История литератур западных и южных славян. Том III: Литература конца XIX начала XX (1890-е годы – 1945 г.) / Отв. ред. Л.Н. Будагова. – Том 3. – Москва: Индрик, 2001.
2. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.
3. Андреев, В.Д. История болгарской литературы / В.Д. Андреев. – Москва, 1978.
4. История польской литературы: в 2 т. / Ред.коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т. 2.
5. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. Т. 3, 4. – М., 1994.
6. Охрименко П.П., Пильгук И.И., Шлапак Д.Я. История украинской литературы. Пособие по литературе народов СССР для студентов-филологов. – Москва, 1970.
7. История украинской литературы. Дооктябрьская литература. Т. 1. – Киев, 1954.
8. Зарубежные славянские литературы 20 века. – Москва, 1970.

Хрэстаматы і мастацкія тэксты:

9. Болгарская литература: Хрестоматия: Учеб.пособие для филол.вузов / Сост. В.Д. Андреев. – Москва: Высш.школа, 1987.
10. Антология чешской поэзии XIX–XX вв.: В 3 т. – Москва, 1959.
11. Лесьмян, Б. Пан Блішчыцкі: Вершы / Б. Лесьмян. – Мінск, 1994.
12. Лесьмян, Б. Стихи / Б. Лесьмян. – Москва, 1971.
13. Стаф, Л. Высокія дрэвы / пер. А. Мінкіна / Л. Стаф. – Мінск, 1994.
14. Стафф, Л. Избранная лирика / Л. Стафф. – Москва, 1971.
15. Стафф, Л. Стихи [Вступ. статья В.Британишского] / Л. Стафф. – Москва, 1973.
16. Ремонт, В. Мужики: Роман / В. Реймонт. – Москва, 1981.
17. Багданович, І. Прыватныя рымляне: Вершы / І. Багдановіч. – Мінск, 2006. (Переклады з польск. – Ю. Тувіма, Б. Лесьмяна, Л. Стаффа, К. Пішэры-Тэтмайера).
18. Стефанік, Васілій Семёнович. Новеллы (на украинском языке) / Василий Семёнович Стефанік. – Ужгород, 1977.
19. Гілевіч, Н. Маці мая, Славенія: Выбраныя пераклады са славенскіх паэтаў / Н. Гілевіч. – Мінск, 1976.
20. Гілевіч, Н. Роднасць: Выбраныя пераклады са славянскіх паэтаў / Н. Гілевіч. – Мінск, 1983.
21. Жупанчич, О. Лирика [Вступ. ст. А. Романенко] / О. Жупанчич. – Москва, 1978.
22. Поэзия Словении. XX век: Избранные переводы со словенских поэтов. – Москва, 1989.
23. Каспрович, Я. Поэзия. – Ленинград, 1983.
24. Раны и розы: Стихи четырёх чешских поэтов (Й. Махар, А. Сова, К. Томан, Ф. Шрамек) / Раны и розы. – Москва, 1982.

Дадатковая:

Манаграфіі:

25. Беляева, Ю.Д. Литературы народов Югославии в России: Восприятие, изучение, оценка: Последняя четверть 19 – начало 20 века / Ю.Д. Беляева. – Москва, 1979.
26. Британишский, В.Л. Речь Посполитая поэтов: очерки и статьи / Л.В. Британишский // Санкт-Петербург: Алетейя, 2005.
27. Литература славянских и балканских народов конца 19 – начала 20 века. Реализм и другие течения / Редкол.: Л.Н. Будагова, В.В. Витт и др. – Москва, 1976.
28. На рубеже веков. Проблемы развития славянских и балканских литератур кон. 19 – нач. 20 века. – Москва, 1989.

29. *Витт, В.* Стефан Жеромский / В. Витт. – Москва, 1961.
30. *Никольский, С.В.* Две эпохи чешской литературы / С.В. Никольский. – Москва, 1981.
31. *Марков, Д.Ф.* Болгарская поэзия первой четверти 20 века / Д.Ф. Марков. – М., 1959.
32. *Ненашева, З.С.* Общественно-политическая мысль в чешских землях в конце 19 – начала 20 века / З.С. Ненашева. – Москва, 1994.
33. *Голенищев-Кутузов, И.Н.* Славянские литературы: статьи исследования [Подготовка текста и послесловие И.В. Голенищевой-Кутузовой. Вступ. ст. Д.С. Лихачёва] / И.Н. Голенищев-Кутузов. – Москва: Худ. лит., 1973.
34. *Рогов, А.И.* Литературные связи Белоруссии с балканскими странами / А.И. Рогов // Славянские литературы. – Москва, 1978.
35. *Мейеровец, Л.З.* Кафка для начинающих / Л.З. Мейеровец. – Минск, 2004.
36. *Контыхош, Ф.М.* Франц Кафка / Ф.М. Контыхош. – Москва, 2006.

Артыкулы:

37. *Трус, М.* 3 гісторыі славенска-беларускіх культурных і навуковых узаемадзейненняў (да ХХ ст.) / М. Трус // 36. Дакл. Навук.-практ. канф. “Лёс нацыянальнай культуры на паваротах гісторыі” (Мінск, 10 снежня 1997). – Мінск: Літ. музей М. Багдановіча, 2000.
38. *Багдановіч, І.* Сімволіка-алегарычныя вобразы ў паэтычных драмах-казках Янкі Купалы і Станіслава Выспянскага / І. Багдановіч // Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай (Матэрыялы V міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай 80-годдзю Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Мінск, 16-18 кастрычніка 2001). У 3 частках. Частка 1. Беларуская літаратура ў кантэксце сусветнай. – Мінск, 2001.
39. *Жыркевіч, Т.І.* Тыпалагічныя сыходжанні творчасці Максіма Багдановіча і Дзімча Дзебелянава / Т.І. Жыркевіч // Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай (Матэрыялы V міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай 80-годдзю Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Мінск, 16–18 кастрычніка 2001). У 3 частках. Частка 1. Беларуская літаратура ў кантэксце сусветнай. – Мінск, 2001.
40. *Хмяльніцкі, М.* Каспровіч Ян / М. Хмяльніцкі // Беларуская энцыклапедыя. Т. 8. – Мінск, 1992.

Падрыхтаваць паведамленне на наступную тэму:

Феномен нямецкамоўнай літаратуры Чэхіі (Райнер Марыя Рыльке, Франц Кафка і інш). Агляд творчасці аднаго з пісьменнікаў на выбар.

Тэма 7. Славянскія літаратуры ў міжваенны час (1918–1938)

(6 гадзін)

Пытанні для абмеркавання:

Частка I

1. Першая Сусветная вайна, Кастрычніцкая рэвалюцыя ў Расіі і ўплыў гэтых падзей на аднаўленне дзяржаўнасці ў славянскіх народаў

(аднаўленне польскай дзяржаўнасці, аднаўленне незалежнасці Сербіі, Балгарыі, утварэнне Чэхаславакіі) [1, 5, 9];

– 2. Агульныя і адрозныя тэндэнцыі ў развіцці літаратур у міжваенны час (развіццё дэмакратычных кірункаў, пралетарскага мастацтва, авангардных рухаў) [1, 5, 9];

+ 3. Літаратурныя аб'яднанні ў Польшчы ў 1920–1930-я гады, іх ідэйна-эстэтычная платформы (футурысты, скамандрысты, авангардысты, пралетарская літаратура) [1, 4, 5, 9];

4. Літаратурныя аб'яднанні ў Чэхаславакіі 1920–1939-х гадоў (“Дзевяцьсіл”). Паэтызм як спецыфічна чэшская мастацкая сістэма (ідэйна-эстэтычная праграма, асноўныя прадстаўнікі – Я. Сейферт, К. Бібл, В. Незвал, У. Ванчура) [1, 2, 5, 9, 36, 39, 43];

5. Агульная панарама літаратурнага працэсу ў Сербіі 20–30-х гадоў (літаратурныя напрамкі і рухі). Уласна сербскія мадэрнісцкія напрамкі: суматраізм, хіпнізам, зеніцізам [1, 5];

6. Агульная характарыстыка балгарскай літаратуры міжваеннага часу (мастацкія накірункі, рух да пераадолення эстэтыкі сімвалізму ў балгарскай паэзіі, яе асноўныя прадстаўнікі [1, 5, 9];

7. Мадэрнісцкія, рэвалюцыйна-рамантычныя і рэалістычныя накірункі ва ўкраінскай літаратуры 1920–1930-х гадоў (удзельнікі “Белай студыі” як прадстаўнікі ўкраінскага сімвалізму; футурысты – “левы фронт” савецкай паэзіі; развіццё класічных традыцый сусветнай літаратуры ў творчасці “неакласікаў”) [6, 8].

Частка 2

1. Агульныя тэндэнцыі і спецыфіка творчасці польскіх пісьменнікаў З. Налкоўскай, Б. Лесьмяна, Ю. Тувіма, Я. Івашкевіча:

а) Рэалізм твораў Зоф’і Налкоўскай. Майстэрства пісьменніцы ў раскрыцці псіхалогіі герояў, пастаноўцы надзённых праблем у раманах “Мяка”, “Раман Тэрэзы Хэнарт” [1, 4, 5, 8, 29, 30];

б) непаўторнасць паэзіі Б. Лесьмяна. Сімвалізм і экспрэсіянізм, сюрэалізм лірыкі паэта. Гратэска-сатырычная вобразнасць яго твораў [1, 4, 5, 22, 23, 24];

в) Юліян Тувім – адзін з выдатных паэтаў XX ст. Творчыя пошукі Тувіма ў дваццатыя гады. Наватарства і тэма простага чалавека ў зб. “Словы ў крыві” (1926), “Танцуючы Сакрат”) і інш. Адметнасць сатыры Тувіма. Паэма “Баль у оперы”. Багацце паэтычнай мовы Ю. Тувіма [1, 4, 276, 32];

г) Яраслаў Івашкевіч – паэт, празаік і драматург. Высокая паэтычная культура пісьменніка. Лірызм прозы Івашкевіча 30-х год. Зварот да філасофска-этычных праблем чалавека і грамадства ў рамане “Змова мужчын”, зб. апавяданняў “Панны з Вілька” [1, 4, 25, 26, 32].

2. Агульныя тэндэнцыі і наватарства творчасці В. Незвала, Я. Сейферта. К. Чапека, І. Волькера, У. Ванчуры :

а) канцэпцыя “пралетарскай літаратуры” і творчасць Іржы Волькера. Баладнасць і публіцыстызм паэзіі І. Волькера [1, 2, 5, 9, 28, 36, 39, 49]. У. Жылка – першы перакладчык твораў І. Волькера на беларускую мову [49];

б) Яраслаў Сейферт – першы чэшскі паэт – лаўрэат Нобелеўскай прэміі. Лірыка першага этапу, сацыяльныя матывы зборніка “Горад у слёзах”, “Само каханне”. Уплыў паэтызму на яго паэзію. Паэтыка Я.Сейферта, эвалюцыя творчай індывідуальнасці. “Усе прыгажосці свету” – зборнік-успамін, выдадзены ў эміграцыі (Канада) [1, 2, 5, 9, 17, 18, 36];

в) Віцезслаў Незвал і яго месца ў нацыянальнай чэшскай паэзіі. Мастацкія пошукі, праграмы, маніфесты. В. Незвал і сюрэалізм. Паэтыстычныя творы. Авангардная паэтыка зборнікаў “Мост”, “Эдзісон” і інш. Зборнік “Прага з пальцаў дажджу” [1, 2, 5, 15, 16, 36 – 38];

г) Творчая спадчына Карэла Чапэка. Фантастычная праблематыка ў прозе К. Чапэка, увага да жыцця, філасофія бачання вялікага праз мікрасвет. Дэтэктыўны жанр у творчасці пісьменніка: зб. “Апавяданні з адной кішэні”. “Апавяданні з другой кішэні”. Праблемы, узнятыя ў рамане і драматургіі К. Чапэка “Вайна з саламандрамі”, “Белая хвароба”, “Маці” [1, 2, 5, 9, 13, 14, 43, 44, 48];

д) Творчая індывідуальнасць Уладзіслава Ванчуры. Паэтыка прозы У. Ванчуры: лірызм, спалучэнне розных авангардных і рэалістычных структурных элементаў. Гістарычная тэматыка ў творчасці У. Ванчуры (“Карціны з гісторыі чэшскага народа” і інш) [1, 2, 5, 9, 20, 21, 46, 47].

3. Я. Гашак і сусветнае значэнне рамана “Прыгоды ўдалога ваякі Швейка” [1, 2, 5, 12, 40 – 45, 53 – 55].

Я. Гашак на першай сусветнай вайне, палон, рэвалюцыйная дзейнасць у Сібіры.

Гісторыя ўзнікнення вобраза Швейка. Вяртанне Гашака ў Чэхаславакію і праца над раманам. Аналіз рамана Я.Гашака: задума і яе рэалізацыя (версія рэканструкцыі С.Нікольскага), аўтар і герой, жанр рамана

канцэпцыя гераічнага, прыём *ad absurdum*, стаўленне да вайны, стыхія камічнага. Сусветнае значэнне творчасці Я. Гашака.

Частка 3

1. Працяг дарэвалюцыйных традыцый і развіццё наватарскіх у творчасці ўкраінскіх аўтараў – П. Тычыны, М. Рыльскага, М. Хвylёвага [6, 7, 54]:

а) ранняя творчасць П. Тычыны. Зб. “Сонечныя кларнеты”. Ідэал гармоніі чалавека, прыроды, сусвету ў вершах. Асаблівасць паэтыкі. Музычнасць, дасканаласць рытмічнага малюнка, пераемнасць лепшых дасягненняў сусветнага сімвалізму ў зборніку. Асацыятыўна-абстрактная вобразнасць, філасофскае асэнсаванне жыцця ў творах 20-х год;

б) зварот да гуманістычных традыцый сусветнай літаратуры ў ранні перыяд творчасці М. Рыльскага зб. “На белых астравах”, “Сіняя далячынь” і інш). Ідэяна-эстэтычныя пошукі паэта ў 20-я гады.

в) драматычны лёс М. Хвylёвага. Ідэяна-мастацкія і стыльвыя пошукі пісьменніка, асэнсаванне змен у жыцці і свядомасці людзей у навілістыцы. Элементы рамантызму і імпрэсіянізму ў навілах. Адлюстраванне дэградацыі камуністчных ідэалаў, прадчуванне прыходу паліцэйскага рэжыму ў аповесці “Санаторная зона”.

2. Феномен Браніслава Нушыча як драматурга [1, 5, 8, 9, 28(а), 42]:

а) росквіт таленту Б. Нушыча як драматурга ў канцы 1920 – пачатку 1930-х гадоў.

“Пані міністрыха” (1929) як самая вядомая і папулярная камедыя Б. Нушыча далёка за межамі Югаславіі. Вобраз “пані міністрыхі” як люстэрка дэградацыі маралі вярхушкі ўлады, карумпаванасць бюракратыі, адваротны бок жыцця “вышэйшага кола” грамадства.

3. Балгарская паэзія паміж двума сусветнымі войнамі [1, 3, 5, 10]:

а) Рэвалюцыйна-патэтычная і урбаністычна-прадметная паэзія Хрысты Сміртненскага. Кантраст і сімвалічныя апазіцыі ў паэтыцы Х. Сміртненскага. Аб’яднанне вершаў ў цыклы і распрацоўка трывалых тэм;

б) Геа Мілеў як вядучы прадстаўнік трэцяга кола мадэрнізму ў балгарскай літаратуры. Фальклорныя матывы як сродак адлюстравання псіхалагічных канфліктаў сродкамі новай паэтыкі, экспрэсіўнай па ўздзеянню і універсальнай па духу (паэмы “Ад”, “Дзень гнева”, “Іконы Спяць”). Ідэя “новага чалавека” і ідэя аб “раі на зямлі” у паэме “Верасень”;

в) Паэзія Міколы Вапцарава, асноўныя яе рысы (кантраст і ўнутранае счапленне, асноўныя прынцыпы кампазіцыі. Камунікатыўнасць, размоўныя інтанацыі і рытарычная ўзвышанасць, натуральнасць мовы, дыялагічнасць і палемічнасць). “Світанак. Прачынаецца горад” – лірычная імпрэсія ў духу гарадской паэзіі. “Качагараінтэлігентская” – псіхалагічны і аўтабіяграфічны дакумент пра асобу паэта. Тэма радзімы і веры ў чалавека ў паэзіі М. Вапцарава.

Літаратура

Асноўная:

1. История литератур западных и южных славян. Том III: Литература конца XIX начала XX (1890-е годы – 1945 г.) / Отв. ред. Л.Н. Будагова. – Москва: Индрик, 2001.
2. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.
3. Андреев, В.Д. История болгарской литературы / В.Д. Андреев. – Москва, 1978.
4. История польской литературы: в 2 т. / Ред. коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т.2.
5. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. – Москва, 1994.
6. Охрименко П.П., Пильгук И.И., Шлапак Д.Я. История украинской литературы. Пособие по литературе народов СССР для студентов-филологов. – Москва, 1970.
7. История украинской литературы. Дооктябрьская литература. Т. I. – Киев, 1954.
8. Зарубежные славянские литературы 20 века. – Москва, 1970.
9. Шабловская, И.В. История зарубежной литературы XX века (первая половина). – Минск, 1998.

Хрестоматыі і мастацкія тэксты:

10. Болгарская литература: Хрестоматия: Учеб. пособие для филол. вузов / Сост. В.Д. Андреев. – Москва: Высш. школа, 1987.
11. Антология чешской поэзии XIX–XX вв.: В 3 т. – Москва, 1959.
12. Гашак, Я. Прыгоды ўдалога ваякі Швейка / Пер. з чэшскай мовы А. Мажэйкі / Я. Гашак. – Мінск, 1998; або Гашек, Я. Походження бравого солдата Швейка / Я. Гашек. – Москва, 1990.
13. Чапек, К. Избранное: Рассказы, очерки, афоризмы / К. Чапек. – Минск, 1982.
14. Чапек, К. Война с саламандрами: романы, пьесы, рассказы / К. Чапек. – Кишинёв, 1988.
15. Незвал, В. Избранное: В 2 т. / В. Незвал. – Москва, 1988.
16. Незвал, В. Васильки и гарды / В. Незвал. – Минск, 1986.
17. Сейферт, Я. Прощание с весной: избранная лирика / Я. Сейферт. – Москва, 1987.
18. Высокае неба (выбраная чэшская лірыка) / Высокае неба. – Мінск, 1986.
19. Вокны ў сад (выбраная лірыка чэшскіх паэтаў) / Пер. Х. Жычка / Вокны ў сад. – Мінск, 1984.
20. Ванчура, У. Избранное: В 2 т. / У. Ванчура. – Москва, 1982.
21. Ванчура, Вл. Картины из истории народа чешского / Вл. Ванчура. – Москва, 1991.
22. Лесьмян, Б. Пан Блішчыцкі: Вершы / Б. Лесьмян. – Мінск, 1994.
23. Лесьмян, Б. Стихи / Б. Лесьмян. – Москва, 1971.

24. *Лесьмян, Б.* Новые приключения Синдбада Морехода / Б. Лесьмян. – Москва, 1993.
25. *Івашкевіч, Я.* Панны з Вількі (аповесці і апаваданні) Пер. з польскай / Я. Івашкевіч. – Мінск: Выдавец Зміцер Колас, 2006.
26. *Івашкевіч, Я.* Избранное / Я. Івашкевіч. – Ленинград, 1987.
27. *Тувім, Я.* Польскія кветкі / Я. Тувім. – Мінск. 1984.
28. *Жылка, У.* Выбраныя творы / У. Жылка. – Мінск: Беларускі кнігазбор. 1998 (пераклады з І. Волькера)
- 28(а). *Нушич, Б.* Избранное. В.3 Т. / Б. Нушич. – Москва, 1988.

Дадатковая:

Манаграфіі:

29. *Мусяенко, С.Ф.* Творчество З. Налковской / С.Ф. Налковской. – Минск, 1989.
30. *Мусяенко, С.Ф.* Реалистический роман в польской литературе межвоенного двадцатилетия (20–30-е года XX века): Монография / С.Ф. Мусяенко. – Гродно. 2003.
31. Воспоминания и Ярославе Івашкевіче: Сборник / Сост. Б Борисов./ Воспоминания о Ярославе Івашкевіче. – Москва. 1987.
32. *Британишский, В.Л.* Речь Посполитая поэтов: очерки и статьи / Л.В. Британишский // Санкт-Петербург: Алетейя, 2005.
33. *Бернштейн, И.А.* Чешский роман XX свека и пути развития реализма в европейских литературах / И.А. Бернштейн. – Москва, 1979.
34. *Кузнецова, Р.Р.* Чешский межвоенный роман: эволюция жанра и стиля / Р.Р. Кузнецова. – Москва, 1980.
35. *Кузнецова, Р.Р.* Становление романа-эпопеи нового типа в чешской прозе / Р.Р. Кузнецова. – Москва, 1975.
36. *Шерлаимова, С.А.* Чешская поэзия XX века в 20–30-е годы / С.А. Шерлаимова, С.А. – Москва, 1973.
37. *Шерлаимова, С.А.* Витезслав Незвал / С.А. Шерлаимова. – Млосква, 1968.
38. *Будагова, Л.Н.* Витезслав Незвал: очерк жизни и творчества / Л.Н. Будагова. – Москва, 1967.
39. *Шерлаимова, С.А.* Иржи Волькер и новые пути чешской поэзии 20 века / С.А. Шерлаимова. – Москва, 1965.
40. *Пытлик, Р.* Швейк завоёвывает мир: (О романе Я.Гашека «Похождение бравого солдата Швейка») Пер. с чешек. Р. Пытлик. – Москва, 1983.
41. *Еланский, И.П.* Ярослав Гашек / И.П. Еланский. – Москва, 1980.
42. *Жуков, Д.А.* Бранислав Нушич / Д.А. Жуков. – Москва, 1989..
43. *Никольский, С.В.* Две эпохи чешской литературы / С.В. Никольский. – Москва, 1981.
44. *Никольский, С.В.* Карел Чапек – фантаст и сатирик / С.В. Никольский. – Москва, 1973.
45. *Никольский, С.* История образа Швейка. Новое о Ярославе Гашеке и его герое / С. Никольский. – Москва, 1997.
46. *Малевиц, О.М.* Владислав Ванчура / О.М. Малевиц. – Ленинград, 1973.
47. *Филипчикова, Р.Л.* Творчество Владислава Ванчуры. Искусство синтеза и контрапункта / Р.Л. Филипчикова. – Москва, 1999.
48. *Малевиц, О.М.* Карел Чапек / О.М. Малевиц. – Москва, 1989.
49. *Чмарова, М.І.* Беларуская літаратура ў Чэхаславакіі (1920 – 1945): Манаграфія / М.І. Чмарова. – Магілёў, 2003.

50. *Шаблоўская, І.В.* Сусветная літаратура ў беларускай прасторы. Рэцэпцыя. Тыпалогія. Кантакты / І.В. Шаблоўская. – Мінск, 2007.
51. *Ляво́нава, Е.* Плыні і постаці / Е. Ляво́нава. – Мінск, 1989. – С. 172–175.
52. *Тельнюк, С.* Павло Тычына. Очерк поэтического творчества / С. Тельнюк. – Москва, 1974.

Артыкулы:

53. *Попов, Г.* Так хто же идиот? / Г. Попов // Наука и жизнь. – 2004. – № 4. – С. 45–49.
54. *Бернштейн, И.* Швейк на мировом уровне / И. Бернштейн // Вопросы литературы. – 1983. – № 4. – С. 82–112.
55. *Ляво́нава, Е.А.* “Прыгоды ўдалога салдата Швейка” / Е.А. Ляво́нава // Плыні і постаці. – Мінск, 1989.
56. *Бельскі, А.* Светланосная ідэя Бацькаўшчыны. Янка Купала і Паўло Тычына / А. Бельскі // Полымя. – 2001. – № 7. – С. 226–233.

Тэма 8. Развіццё славянскіх літаратур у час Другой Сусветнай вайны (4 гадзіны)

65

Пытанні для разгляду:

Частка I

1. Асаблівасці развіцця польскай літаратуры ў час Другой Сусветнай вайны [1, 4, 5]:

а) новы падзел Польшчы, абумоўлены нападзеннем гітлераўскай Германіяй 1 верасня 1939 г. на краіну і пактам Рыбентропа-Молатава;

б) польская літаратура акупацыі і эміграцыі (агульнае і адметнае). перыядычныя выданні, зборнікі анталогіі паэтычных тэкстаў таго часу, іх роля ў літаратурным працэсе. Галоўныя тэмы польскай літаратуры гэтага часу (паражэнне Польшчы ў пачатку вайны, падпольная барацьба, партызанскі рух, удзел палякаў ў ваенных дзеяннях супраць гітлераўскай Германіі, Варшаўскае паўстанне, жыццё ў эміграцыі, Халакост).

в) лірыка Ч. Мілаша. Л. Стаффа, Ю. Тувіма, В. Бранеўскага перыяду Другой сусветнай вайны, яе асноўныя тэмы;

г) “Дзённік” Януша Корчака як сведчанне трагедыі польскіх яўрэяў.

2. Асаблівасці развіцця чэшскай літаратуры перыяду Другой Сусветнай вайны [1, 2, 5]:

а) Мюнхенская змова і яе ўплыў на лёс Чэхаславакіі, акупацыя краіны. Літаратурнае жыццё ў пратэктараце. Асноўны ідэйна-тэматычны

змест твораў таго часу (нацыянальна-патрыятычная тэматыка, павышаная ўвага да падзей нацыянальнай гісторыі);

б) Юліус Фучык, трагічны лёс яго асобы. Гісторыя стварэння кнігі “Рэпартаж з пятлёй на шыі”, яе сучасныя ацэнкі [1, 2, 5, 9].

3. Сербская літаратура перыяду Другой Сусветнай вайны [1, 5].

а) удзел сербскіх і чарнагорскіх літаратараў у масавым антыфашысцкім руху Супраціўленне;

б) Бранка Чопіч як адзін з самых актыўных і папулярных сербскіх пісьменнікаў перыяду нацыянальна-вызваленчай барацьбы [1, 5, 10].

4. Пазыія Дэсанкі Максімавіч як увасобленае ў слове свядомасць і сумленне сербскага народа [1, 5, 10, 11, 12, 13, 17]:

а) нацыянальнае і агульналюдскае ў творчай спадчыне паэтэсы;

б) крытыкі і літаратуразнаўцы пра асаблівасці яе жыццёвага і творчага шляху, пазытычнага свету, месца ў сербскім, югаслаўскім, агульнаславянскім, еўрапейскім літаратурных працэсах XX ст.;

в) адлюстраванне трагічных падзей вайны ў вершах “Аб запрыгоненым хлебе”, “Сербія – вялікая тайна”, “Пакаянне”. Слыны верш Д.Максімавіч “Крывавая казка” і аднатэмныя творы ўсходнеславянскіх паэтаў – “Працяг урока” П. Вегіна, “Вораг і дзеці”, “А пад небам ёсць зямля” А. Шасцінскага, “Урок Крагуеўца” Б. Алейніка, “Боль Сербіі” П. Панчанкі, “Урок. Сербская балада. XX стагоддзе” Я. Сіпакова як мастацкія сведчанні жахаў вайны і выражэнне спачування бязвінным ахвярам сербскага народа;

г) Уклад Э. Агняцвет, Н. Гілевіча, І. Чароты, Я. Сіпакова у пераклады твораў Д. Максімавіч на беларускую мову.

Частка 2

1. Іва Андрыч – Балканскі Гамэр [1, 5, 14, 15, 16, 19, 21, 22, 26, 27]:

а) Этапы жыццёвага і творчага шляху Івы Андрыча – першага лаўрэата Нобелеўскай прэміі ў сербскай літаратуры, накіраванне быць вялікімі пісьменнікам;

б) Іва Андрыч як паэт. Эвалюцыя ад канонаў экспрэсіянізму (думка аб усеабдымным трагізме чалавечага быцця, пра бездапаможнасць чалавека перад сіламі зла, яго адзіноцтва сярод людзей) да умацнення рэалістычных прынцыпаў у творах;

в) Эсэ “Размова з Гойяй” (1934) як выразнае праяўленне сутнасці філасофіі І. Андрыча. Паказ працэсу нараджэння антыграмадскіх,

антычалавечых памкненняў і страстей, да ліку якіх пісьменнік адносіў і фашызм;

г) этнаканфесійныя праблемы ў творах І. Андрыча. Свет Босніі, якая стагоддзямі жыве па законах насілля, нянавісці і страху, уяўляе сабой маркотны асяродак жыцця пасіўных пакутнікаў з прадвызначанымі лёсамі, няздольных змагацца са злом і ў саміх сабе, і ў знешнім свеце – у гісторыка-псіхалагічных творах пісьменніка (навелы “Мара наложніца”, “Анікіны часы”, “Чаркан і немка” і інш.);

д) універсальнасць мастацкага светапогляду, гістарызм раманаў Івы Андрыча: раманы “Мост на Дрыне”, “Траўніцкая хроніка”, “Пракляты двор”. Праяўленне ў гэтых творах гісторыі як спляцення патаемных, адчужаных ад чалавека сіл, якія заўсёды дзейнічаюць “незразумела”, “нечакана”. Адлюстраванне свядомасці народа ў каардынатах “Усход – Запад”.

Літаратура

Асноўная:

1. История литератур западных и южных славян. Том III: Литература конца XIX – начала XX (1890-е годы – 1945 г.) / Отв. ред. Л.Н. Будагова. – Москва: Индрик, 2001.
2. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.
3. Андреев, В.Д. История болгарской литературы / В.Д. Андреев. – Москва, 1978.
4. История польской литературы: в 2 т. / Ред. коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т. 2.
5. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. – Москва, 1994.
6. Зарубежные славянские литературы 20 века. – Москва, 1970.
7. Шабловская, И.В. История зарубежной литературы XX века (первая половина). – Минск, 1998.

Хрэстаматы і мастацкія тэксты:

8. Болгарская литература: Хрестоматия; Учеб. пособие для филол. вузов / Сост. В.Д. Андреев. – Москва: Высш. школа, 1987.
9. Фучик, Ю. Избранное / Ю. Фучик. – Москва, 1973.
10. Сербская поэзия / Пер. Н. Гілевіч // Сербская поэзия. – Минск: Мастацкая літаратура, 1989.
11. Максимавіч, Дэсанка. Крывая казка: [Верш] / Уступ. сл. І. Чароты. Пер. І.К. Севярынец і І. Чарота // Літар. і мастацтва. – 1988. – С. 14.
12. Максимович, Д. Слово о любви: Стихи / Предисл. Н. Кореневской / Д. Максимович. – Москва: Худож. Лит., 1988.
13. Максимович, Д. Стихотворения / Предисл. В. Огнева // Д. Максимович. – Москва: Худож. лит. 1971.
14. Андрич, И. Избранное / И. Андрич. – Москва: Худож. лит., 1976; Андрич, И. Травничкая хроніка; Мост на Дрыне: Историч. Романы / Вступ. ст. Е. Книпович; Примеч. О. Кутасовой, В. Зеленина / И. Андрич. – Москва: Худож. лит., 1974.

15. *Андрыч, І.* Трывожны год: Аповесці і аповяданні / Пер. і прадмова Б. Сачанкі / І. Андрыч. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1978. (Змест: Пракляты двор. Смерць у Сіманавай Тэкі. Тулава, Прытча пра візірава слана, Трывожны год, Замкнутыя дзверы і інш.)
16. *Андрыч, І.* Мост на Дрыне: Раман / Пер. І. Чарота; Пракляты двор: Аповяданні / Пер. Б. Сачанка; Прадмова. Моўныя і краізнаўчыя тлумачэнні І. Чароты / І. Андрыч. – Мінск: Маст. Літ., 1993.
17. *Сіпакоў, Я.* Веча славянскіх балад / Я. Сіпакоў. – Мінск. Мастацк. літ., 1988.

Дадатковая:

Манаграфіі:

18. *Радволина, И.М.* У одного костра: Портреты югосл. писателей / И.М. Радволина. – Москва: Сов. Писат., 1977.
19. *Кириллова, О.Л.* Между мифом и игрой: О поэтике Андрича / РАН. Ин-т славяноведения и балканистики / О.Л. Кириллова. – Москва, 1992
20. *Тварановіч, Г.П.* Беларуская літаратура: паўднёvasлавянскі кантэкст / Г.П. Тварановіч. – Мінск: Нав. і тэхніка, 1995.
21. *Война и память. Из опыта советской и югославской литературы / Война и память.* – Москва, 1987.
22. *Литература антифашистского сопротивления в странах Европы.* – Москва, 1972.
23. *Шаблоўская, І.В.* Сусветная літаратура ў беларускай прасторы. Рэцэпцыя. Тыпалогія. Кантакты / І.В. Шаблоўская. – Мінск, 2007.
24. *Британишский, В.Л.* Речь Посполитая поэтов: очерки и статьи / Л.В. Британишский // Санкт-Петербург: Алетейя, 2005.

Артыкулы:

25. *Яковлева, Н.Б.* Предисловие к собранию сочинений И. Андрича в 3-х т. Т. 1. / Н.Б. Яковлева. – Москва, 1984.
26. *Чарота, И.А.* Кровоточащая рана в сердце Европы (Что происходит в Косово и Метохии) / И.А. Чарота // Неман. – 2005. – № 1. – С. 142–148.

Дыскусійнае абмеркаванне прадмовы да беларускага выдання твораў І. Андрыча (серыя “Скарбы сусветнай літаратуры”)

Праблемнае кола пытанняў:

1. Якія з выказаных у артыкуле ацэнак патрабуюць удакладнення?
2. Наколькі пацвярджаюцца (абвяргаюцца) часам меркаванні І. Андрыча пра яго радзіму і народ? (Для абмеркавання гэтага пытання рэкамендуецца азнаёміцца з артыкулам І. Чароты (гл. паз. 27)).
3. Што з’яўляецца неаспрэчным у Андрычавай гістарыясофіі?

Заданне:

Напішыце эсэ³ (развагу-аналіз) на тэму “Раман І. Андрыча “Мост на Дрыне” як раман – перасцярога, адрасаваная ўсяму чалавецтву”.

³ Эсэ – (франц. *essai* – спроба, нарыс) – від філасофскага, літаратуразнаўчага, навуковага або публіцыстычнага твора, напісанага ў свабоднай форме. Эсэістычным творам уласцівы вобразнасць, эмацыянальнасць, суб’ектыўнасць, імкненне аўтара выявіць сваю пазіцыю, свае адносіны да разглядаемых фактаў.

Тэма 9. Славянскія літаратуры пасля 1945 года
і яе найбольш значныя прадстаўнікі
(6 гадзін)

Пытанні для разгляду:

1. Літаратурны працэс у Чэхіі пасля 1945 года [1, 2, 16, 17, 18, 19, 20–23]:

а) Захоп улады ў краіне камуністамі ў 1948 г. Наступленне на авангардныя плыні, на асобу творцы, прымусовае сцвярдженне прынцыпаў сацыялістычнага рэалізму. Новая хваля эміграцыі.

Пражская вясна 1968 і літаратурны рэнесанс. Новыя палітычныя, эканамічныя і эстэтычныя праграмы. Акупацыя краіны арміямі Варшаўскага дагавора ў жніўні 1968; палітызацыя літаратуры. Уплыў экзістэнцыялізму, пераважна ў французскім варыянце, сюррэалізму, авангардных школ неарамана, тэатра абсурду; дэбюты Грабала, Кундэры, Гавела, Шкворацкага – пачатак новай чэшскай літаратуры;

б) 1969–1989 гг. Працэс т. зв. нармалізацыі пасля ўводу войскаў краін Варшаўскага дагавора. Уціск свабоды творчасці, поглядаў, незалежнага друку. Літаратура самвыдавыту. Ідэалагічная селекцыя і працэс выжывання літаратуры. Письменнікі, якія выдаваліся афіцыйна і ў самвыдаце (Ё. Шворацкі, М. Кундэра, Б. Грабал, Я. Заграднічак і інш). Постмадэрнізм як рэакцыя на крызіс пануючай пасля вайны ідэалогіі, філасофіі. Парадокс чэшскай літаратуры: забароненыя меры на бацькаўшчыне робяць яе шырока вядомай у свеце;

в) літаратурны працэс пасля 1989 года (інтэграцыя літаратуры, якая выдавалася афіцыйна, у самвыдаце і эміграцыі). Вернутыя імёны ў чэшскай літаратуры.

2. Багуміл Грабал – асоба і творчасць [1, 2, 16–17, 29, 30, 31, 34]:

а) жыццёвы і творчы шлях. Аўтсайдэрства Грабала як адлюстраванне яго жыццёвай філасофіі;

б) Герой Б. Грабала – балака, боўдзіла, *rabitel*. Паэтыка ранніх апавяданняў Грабала, уплыў сюррэалізму, Фрэйда, “плыні свядомасці” і раманаў Джойса;

в) Раман “Як я абслугоўваў англійскага караля” – пра лёс асобы і краіны. Вобраз Дзіціе і традыцыя Я. Гашака.

“Занадта гулка адзінота” як тэкст-маналог;

г) “Пастрыжэнне” – аўтабіяграфія і імпрэсіяністычны раман. Метад калажа ў Грабала;

д) Грабал і сусветная літаратура ХХ стагоддзя. Аванград і нацыянальная традыцыя. Грабал як феномен, унікальны творца непаўторнай паэтыкі і філасофіі. Перакладчыкі твораў Б. Грабала на беларускую мову (І. Шаблоўская, А. Вострыкава, А. Ціхановіч, Я. Максімяк і інш.) і іх дасягненні ў гэтым накірунку дзейнасці.

3) Вацлаў Гавел – асоба, пісьменнік, палітык [1, 2, 3, 18 – 20, 31, 31]:

а) грамадская і творчая дзейнасць Вацлава Гавела;

б) п’есы В. Гавела перыяду забароны пісьменніка – “Аўдыенцыя”, “Жабрацкая опера”;

в) дысідэнцтва як літаратурны феномен. Аналіз дысідэнцтва ў эсэ “Моц бязмоцных”;

г) паэтыка драматургіі В. Гавела. Тэатр абсурду і публіцыстычнасць. Спецыфіка чэшскага абсурду ў параўнанні з заходнееўрапейскім. Філасофскі падтэкст, эсэ, алюзіі, сімволіка. Антыкоды. Жанравыя асаблівасці драматургіі В. Гавела: містэрыі, абсурдная драма, сацыяльна-псіхалагічны аналіз.

4. Мілан Кундэра. Лёс і творчасць [1, 2, 21, 23, 30, 31, 48 – 54]:

а) жыццёвы шлях. Дзейнасць перыяду Пражскай вясны. Эсэ “Unos Eignoru” і тэма чэшскай ідэнтычнасці;

б) тэорыя і практыка рамана ў творчасці пісьменніка:

раманы “Жыццё не тут”, “Вальс на развітанне”, “Жарт”. Раманы, выдадзеныя ў эміграцыі “Кніга смеха і забыцця”, “Невыносная лёгкасць быцця”, “Бяссмерце” і інш.;

в) М. Кундэра пра раман як антыгатытарны жанр. Вопыт М. Кундэры ў кантэксце сусветнага рамана. Наватарства ў паэтыцы. Кампазіцыя раманаў і іх сямічастковая пабудова. Словы-сімвалы. Фантастычнае і іррэальнае. Палітыка, філасофія, псіхалогія раманаў М. Кундэры. Вобразы герояў і гераінь.

Сусветнае прызнанне творчасці М. Кундэры.

5. Развіццё польскай літаратуры пасля 1945 года [1, 2, 8, 9]:

а) сацыяльна-палітычная сітуацыя ў Польшчы 1945–1949 г. Культурнае жыццё ў краіне. Адметнасць развіцця паэзіі (традыцыі кракаўскай школы Авангарда). Асноўныя мастацкія тэндэнцыі развіцця польскай прозы (ваенная проза, тэма радзімы, вясковая і гістарычная проза);

б) спецыфіка культурнага жыцця ў Польшчы пасля 1956 г. Развіццё перыядычнага друку. Літаратура эміграцыі;

в) польская літаратура пасля 1989 г. Важнейшыя набыткі ў галіне паэзіі, прозы і драматургіі.

6. Станіслаў Лем і яго творчасць [1, 2, 10, 37, 38]:

Навукова-фантастычная проза пісьменніка: “Салярыс”, “Вяртанне да зорак”. Філасофска-маральная праблематыка ў яго ранніх раманах.

69 7 Чэслаў Мілаш. Жыццё і творчасць [1, 2, 8, 24 – 26, 28, 45 – 47]:

а) этапы жыццёвага шляху. Вайна ў творчасці паэта (вершы “У Варшаве”, “Самро di Fiori”). Прысуджэнне Нобелеўскай прэміі (1980). Першыя творы. Вільня і Літва ў жыцці і творчасці паэта;

б) “Зняволены розум” – развага пісьменніка аб уплыве таталітарызму на асобу мастака;

в) жыццё ў эміграцыі. Раман “Даліна Ісы”. Успамін аб дзяцінстве ў Літве, элегічнае апавяданне аб лёсе падлетка;

г) Шматстайнасць і інтэлектуальнае багацце паэзіі Ч. Мілаша (спалучэнне рацыяналістычнасці і лірызму, пэўна-пачуццёвай вобразнасцю і дыялектычнай моцы, маральнай сілай і перакананасцю). Універсалізм паэзіі Ч. Мілаша;

д) аўтабіяграфія пісьменніка “Родная Еўропа”. Ідэйна-тэматычны змест кнігі.

8. Спецыфіка творчасці Славаміра Мрожака [1, 2, 10, 41, 42]:

а) Інтэлектуальная гульня ў апавяданнях Славаміра Мрожака (зб. “Уцёкі апоўдні”);

б) Гратэска-сатырычныя п’есы і драма дысідэнства ў творчасці Сл. Мрожака (“Караль”, “Стрыптыз”, “Эмігранты”).

80 9 Віслава Шымборская. Жыццё і творчасць [1, 2, 8, 27, 28, 35, 36, 43, 44]:

а) стыль першых кніг вершаў “Дзеля гэтага мы жывем”, “Пытанні, якія задаем сабе” – традыцыйна-рэалістычны, сацыяльна-абумоўлены (тэма арміі, вайны, радзімы).

Кніга вершаў “Заклік да еці” як песімістычны, антыгутапічны погляд на свет, які стаў вызначальнай рысай творчасці паэтэсы (Еці – снежны чалавек, далёкі ад свету людзей – жорсткаму, сапсаванаму ўсім ходам чалавечай гісторыі).

б) зварот да вярлібра ў творчасці канца 1950-х гадоў. Кніга “Соль” як першы вялікі поспех В. Шымборскай;

в) асноўныя характарыстычныя паказчыкі паэзіі В.Шымборскай (паводле гэндэрнага тыпу) – эмацыянальны “жаночы тып”: стыхійнасць, ірацыяналізм, сімвалізм, прыгажосць, відавочная шматзначнасць, псіхалагізм. Біпалярнасць паэзіі (прынцып зняцця болю пры дапамозе ўсмешкі, іроніі, жарту). Галоўныя праблемы, ўзнятыя ў творчасці В.Шымборскай (сфера псіхалогіі ўзаемаадносін двух асоб, сацыяльна-гістарычная праблема ўзаемаадносін асобы і грамадства, філасофская праблема мяжы чалавечага пазнання, месца чалавека ў прыродзе, у Сусвеце). Кніга вершаў “Канец і пачатак”.

Падрыхтуйце даклады на наступныя тэмы:

1. Беларуская-чэшскія культурныя і літаратурныя сувязі 1960–1990-х гадоў ХХ стагоддзя (папулярызацыя твораў беларускай і чэшскай літаратуры на Беларусі і ў Чэхіі; Вацлаў Жыдліцкі і Францішка Сокалава як асноўныя беларусісты ў Чэхіі).

2. Таталітарызм у мастацкай інтэрпрэтацыі славянскіх аўтараў другой паловы ХХ стагоддзя (Ч. Мілаш, Б. Грабал, М. Кундэра, В. Гавел і інш.). Аналіз погляду на праблему аднаго з пісьменнікаў на выбар.

Літаратура

Асноўная:

1. История литератур Восточной Европы после Второй мировой войны. Т. 1. – Москва, 1995.
2. История литератур Восточной Европы после Второй мировой войны. Т. 2., Москва, 2001.
3. Кузнецова, Р. История чешской литературы / Р. Кузнецова. – Москва: МГУ, 1987.
4. История польской литературы: в 2 т. / Ред.коллегия: В.В. Витт, И.С. Миллер, Б.Ф. Стахеев, В.А. Хорев. – Москва, 1969. Т. 2.
5. История всемирной литературы / Отв. Ред. И.М. Фрадкин. В 8 т. – Москва, 1994.
6. *Вострыкава, А.* Сучасная чэшская літаратура. Вернутыя імёны: Курс лекцый / А. Вострыкава. – Мінск, БДУ, 2005.

Хрэстаматыі і мастацкія тэксты:

7. Польские поэты. – Москва, 1978.
8. Польские поэты XX века: Антология. Т. 1. / Сост. Н. Астафьев и В. Британишский. – СПб, 2000.
9. Поэты – лауреаты Нобелевской премии. – Москва, 1997
10. *Мрожек, С.* Хочу быть лошадыо: сатиры, рассказы и пьесы / С. Мрожек. – Москва, 1990 (пьесы «Кароль», «Танго», «Бойня», «Графская пломба», «Лис-аспирант»).
11. *Лем, С.* Избранное / С. Лем. – Москва, 1976.

12. Лем, С. Сочинения: В 2 т. / С. Лем. – Москва, 1992.
13. Лем, С. Солярис: Роман / С. Лем. – Москва, 2004.
14. Лем, С. Салярис: Роман / Пер. з польск. мовы М. Валошкі / С. Лем. – Мінск: Маст. літ., 1994.
15. Лем, С. Прыгоды Піркса: Апавяданні / Пер. з польск. мовы М. Валошкі / С. Лем. – Мінск: Маст. Літ., 1992.
16. Грабал, Б. Танцавальныя гадзіны для старэйшых і спрактыкаваных / пер. з чэшскай мовы Я. Максімюк) / Б. Грабал. – Мінск. 2007.
17. Грабал, Б. Апавяданні (пер. з чэшск. мовы І. Шаблоўская. А. Вострыкава) / Б. Грабал // Крыніца. – 1998. – № 1.
18. Гавел, В. Сила бессильных: [Сб. публиц. работ] / В. Гавел. – Мінск, 1999.
19. Гавел, В. Трудно сосредоточиться: Пьесы / В. Гавел. – Москва, 1990.
20. Гавел, В. Свята ў садзе / Пер. Л. Баршчэўскі / В. Гавел // Пры зачыненых дзвярах. – Мінск, 1995.
21. Кундера, М. Бессмертие: Роман / М. Кундера. – СПб, 2001.
22. Кундера, М. Невыносимая лёгкость бытия: Роман / М. Кундера. – СПб, 2003.
23. Кундера, М. Смешные Любви: Рассказы / Пер. с чеш. Н. Шульгиной / М. Кундера. – СПб.: Азбука-классика, 2006.
24. Милош, Ч. Порабощённый разум / Предисл., коммент. и перевод В. Британишского / Ч. Милош. – СПб: Алетейя, 2003.
25. Милош, Ч. Личные обязательства: Избранные эссе о литературе, религии и морали / Ч. Милош. – Москва, 1999.
26. Милош, Ч. Родная Европа / Ч. Милош // Новый мир. – 1992. – № 9.
27. Шымборская, В. Свет, варты вяртаня: Лірыка / пер. з польскай і камент. Н. Мацяш; Прадм. У. Калесніка / В. Шымборска. – Мінск: Маст.літ., 1991. (Серыя “Паззія народаў свету”).

Дадатковая:

Манаграфіі:

28. Британишский, В.Л. Речь Посполитая поэтов: очерки и статьи / Л.В. Британишский // Санкт-Петербург: Алетейя, 2005.
29. Политика и поэтика. – Москва, 2000
30. Шерлашмова, С.А. Литература “Пражской весны”: до и после / С.А. Шерлашмова. – Москва, 2002.
31. Шаблоўская, І.В. Сусветная літаратура ў беларускай прасторы. Рэцэпцыя. Тыпалогія. Кантакты / І.В. Шаблоўская. – Мінск: Радыёла-плюс, 2007.
32. Постмодернизм в славянских литературах / Колл. Труд / Редкол.: Г.Я. Ильина, Н.М. Старикова / Постмодернизм в славянских литературах. – Москва: Логос, 2004.
33. Фантастика и сатира в славянских литературах и культуре XX века (в честь 80-летия С.В. Никольского). Редкол.: Л.Н. Будагова, М.А. Герчикова / Фантастика и сатира в славянских литературах и культуре XX века (в честь 80-летия С.В. Никольского). – Москва: Логос, 2004.

Артыкулы:

35. Деятели славянской культуры в неволе и о неволе XX в. / Сб. статей / Редкол.: М.Г. Смолянинова (отв. Ред.), Л.Н. Будагова, Н.С. Осипова, Ю.А. Созина / Деятели славянской культуры в неволе и о неволе XX в. – Москва: Индрик, 2006.

36. *Бернадский, С.В.* Новый Нобелевский лауреат (о Виславе Шимборской) / С.В. Бернадский // Звезда. – 1996. – № 12.
37. *Потёмкин, А.* Пани Шимборская – “Моцарт в поэзии”: [Лауреат Нобелевской премии в области литературы за 1996] / А. Потёмкин // Эхо Планеты. – 1996. – № 42. – С. 24–26.
38. *Саладоўнікаў, С.* Таямніцы душы чалавечай / Лем, С. Салярэс: Раман / Пер. з польск. мовы М.Валошкі // С. Лем. – Мінск: Маст.літ., 1994. – С. 210–212
39. *Саладоўнікаў, С.* Феномен Станіслава Лема / Лем, С. Прыгоды Піркса: Апавяддзінні / Пер. з польск. мовы М. Валошкі / С.Лем. – Мінск: Маст. Літ., 1992.
40. *Бак, Д.* Биография непрожитого / Д. Бак // Новый мир. – 1996. – № 9. – С. 193–207.
41. *Борисов, В.* Голос жителей Земли / В. Борисов // Новое литературное обозрение. – 2006. – № 6. – С. 311–342.
42. *Караткевіч, В.І.* Цікавае. Невядомае: (Чалавечы дыскусус як кампанент мадэрнасі Славаміра Мрожака) / В.І. Караткевіч // Край = Kraj (Polonica – Albaruhtenica – Lihtuanica). – 2002. – № 3–4 (6–7). – С. 135–149.
43. *Караткевіч, В.І.* Славамір Мрожак і беларуская драматургія канца ХХ стагоддзя: некалькі заўваг да тыпалагічнага сыходжання / В.І. Караткевіч // У ракурсе сучаснага асэнсавання: міжжаф. Зб. навук. прац / Магілёўс. дзярж. ун-т; пад рэд. А.М. Макарэвіча. – Магілёў, 2007. – Вып. 3: Філалогія. – С. 28–36.
44. *Гурская Ю.А.* “Ничтожение мира” как попытка его постижения в творчестве Виславы Шимборской / Ю.А.Гурская // Славянскія літаратуры: праблемы развіцця: Зб. артыкулаў / Мінск. БДУ, 2003; пад рэд. д-ра філалаг. навук І.А. Чароты. – С. 132 – 137.

Электронныя рэсурсы:

45. www.krugosvetka.ru (Symborska)
46. <http://n-t.ru/nl/lt/milosz.htm>
47. <http://www.milosz.pl/zyciorys.php>
48. <http://users/northenet.ru> (Milos)
49. <http://czech-info.ru/about/culture/literature>
50. <http://elenakuzmina.blogspot.com/2007/01/1982.html>
51. [http://elenakuzmina.blogspot.com/2007/10/1998 – kundera-identity-objekt-of-my.html](http://elenakuzmina.blogspot.com/2007/10/1998-kundera-identity-objekt-of-my.html)
52. <http://elenakuzmina.blogspot.com/2007/09/kundera-immortality-1990.html>
53. <http://www.inslav.ru/zurn.html>
54. [http://letaratura.prag.ru / Milan_Kundera-Konez-Veka.htm](http://letaratura.prag.ru/Milan_Kundera-Konez-Veka.htm)
55. [http://old.russ.ru / antolog / vek / 1992;02Kundera 1. htm](http://old.russ.ru/antolog/vek/1992;02/Kundera.1.htm)

Заданне па заключным этапе вывучэння курса “Літаратура бліжняга замежжа”:

Напісаць эсэ на тэму: “Веча славянскіх балад” Я. Сіпакова як паэтычная гісторыя славянства”.

Кантроль за самастойнай працай студэнтаў

1. Калоквіум

Мэта: высветліць грунтоўнасць азнаямлення студэнтаў з творчасцю славянскіх аўтараў, якія з'яўляюцца лаўрэатамі Нобелеўскай прэміі.

Пытанні для праверкі:

- Этапы жыццёвага шляху Г. Сянкевіча;
- Спецыфіка адлюстравання гісторыі ў раманах Г.Сянкевіча. Сусветнае прызнанне яго творчасці;
- Этапы жыццёвага шляху У. Рэйманта;
- Універсальнае і нацыянальнае ў рамане У. Рэйманта “Мужыкі”;
- Этапы жыццёвага шляху Я. Сейферта;
- Асноўныя характарыстычныя паказчыкі паэзіі Я. Сейферта, яго роля ва ўзбагачэнні чэшскай мовы;
- Іва Андрыч – Балканскі Гамер;
- Нацыянальнае і ўніверсальнае ў раманах І. Андрыча “Мост на Дрыне” і “Траўніцкая хроніка”;
- Этапы жыццёвага шляху Ч. Мілаша;
- Шматстайнасць і інтэлектуальнае багацце лірыкі Ч. Мілаша;
- Літва ў жыцці і творчасці Ч. Мілаша;
- Этапы жыццёвага шляху В. Шымборскай;
- Галоўныя праблемы, узнятыя ў творчасці В. Шымборскай. Асноўныя характарыстычныя паказчыкі яе паэзіі.

! Асобна ацэньваецца дасведчанасць студэнтаў літаратуразнаўчых крыніцах, якія выкарыстаны пры самападрыхтоўцы.

2. Вуснае франтальнае апытванне

- Як вы ўяўляеце сабе панараму старажытнай балгарскай літаратуры? Вызначце яе сусветнае значэнне;
- Назавіце асноўныя жанры і найбольш вядомыя творы старажытнай чэшскай літаратуры;
- Які ўплыў аказала чэшская мова і літаратура на станаўленне сучасных славянскіх літаратур, у прыватнасці польскай?
- Чаму тэма Косаўскага поля, Косаўскай бітвы, Косаўскага краю займае такое значнае месца ў сербскім фальклоры і літаратуры?
- Якое стагоддзе у польскай літаратуры называюць “залатым”? Чаму?

• Каго называюць “бацькам прыгожага польскага пісьменства”? Чаму?

• Акрэсліце ролю Яна Гуса ў гісторыі, культуры і літаратуры чэшскага народа. Мастацкія творы пра Яна Гуса ў іншых славянскіх літаратурах (напрыклад, паэма “Ерэтык” Т. Шаўчэнкі);

• Назавіце асноўныя накірункі дзейнасці Яна Амоса Каменскага і акрэсліце яго ролю ў развіцці чэшскага пісьменства;

• Вызначце нацыянальна-гістарычную адметнасць Асветніцтва ў Польшчы;

• Традыцыі польскага Асветніцтва ў беларускай літаратуры. Асноўныя накірункі творчасці Ф. Карпінскага і Ю.У. Нямцэвіча, сувязь пісьменнікаў з Беларуссю;

• Назавіце польскіх пісьменнікаў XIX стагоддзя, уплыў якіх быў найбольш адчувальны для беларускіх паэтаў XIX – пачатку XX стагоддзя? Чаму?

• Вызначце нацыянальна-гістарычную адметнасць нацыянальнага чэшскага Адраджэння (канец XVIII – першая палова XIX);

• Акрэсліце ролю чэшскіх вучоных XIX стагоддзя ў даследаванні і папулярызацыі беларускай мовы, гісторыі, культуры, фальклору;

• Хто з’яўляецца першым чэшскім беларусістам, які не толькі даследаваў але і шырока прапагандаваў творы беларускіх аўтараў? Назавіце яго асноўныя працы ў гэтым накірунку;

• У якім творы Т. Шаўчэнкі выразна гучыць ідэя славянскай еднасці?

• Якім чынам асоба і творчасць Т. Шаўчэнкі паўплывала на развіццё беларускай літаратуры пач. XX стагоддзя?

• Акрэсліце асноўныя накірункі літаратурных узаемасувязей беларускай і чэшскай літаратур у 1920–1930-я гады? Чаму гэты перыяд можна назваць найбольш інтэнсіўным і двухбаковым у гісторыі беларуска-чэшскіх літаратурных узаемасувязей?

• Вызначце ролю М. Багдановіча ў вывучэнні і папулярызацыі культур славянскіх народаў на Беларусі;

• Назавіце вядучых рускіх і беларускіх вучоных-славістаў XX–XXI стагоддзя;

• Роля Н. Гілевіча, І. Чароты, А. Разанава, Х. Жычкі, Р. Барадуліна, Б. Сачанкі і іншых як перакладчыкаў твораў славянскіх аўтараў на беларускую мову;

3. Письмовая праверка ведаў студэнтаў

- В.1.** Нацыянальна-гістарычная адметнасць польскага рамантызму;
В.2. Нацыянальная адметнасць рамантызму ў Чэхіі;
В.3. Агульнаеўрапейскія тэндэнцыі і нацыянальная спецыфіка рамантызму ў паўднёваславянскіх народаў.

- В.1.** Гісторыя стварэння, структура і ідэйна-тэматычны змест зб. Т. Шаўчэнкі “Кабзар”;
В.2. Услаўленне гістарычнага мінулага ўкраінскага народа ў творчасці Т. Шаўчэнкі (паэма “Тарасова ноч”, “Іван Падкова”, “Гайдамакі”);
В.3. “Нявольніцкія вершы” Т. Шаўчэнкі (захаляўныя кніжкі, Кос-Аральскі цыкл);
В.4. Эвалюцыя вобраза маці ад паэмы “Кацярыны” да “Марыі” Т. Шаўчэнкі.

- В.1.** Мадэрнісцкая плынь “Маладая Польшча”: трактоўка тэрміна і ідэйна-эсэтычная барацьба;
В.2. Станіслаў Пшыбышэўскі як тэарэтык і практык “Маладой Польшчы”;
В.3. Іпрэсіяністычныя тэндэнцыі ў творчасці К. Пшэрвы-Тэтмайера, ранняга Л. Стаффа;
В.4. Сімвалізм у паэзіі Яна Каспровіча (зб. “Гімны”).

4. Прыкладная тэматыка рэфератаў

- “Бабуля” Бажэны Немцавай у гісторыі чэшскай літаратуры;
- “Маластранскія аповесці” Я. Неруды як вяршыня чэшскага пісьменніка-рэаліста;
- Феномен нямецкамоўнай літаратуры ў Чэхіі пач. ХХ стагоддзя. Франц Кафка;
- Майстэрства Карэла Чапэка ў жанры апавядання;
- Гісторыя стварэння і жанравая спецыфіка рамана Я. Гашака “Прыгоды ўдалога ваякі Швейка”;
- Мастацкая спецыфіка адлюстравання вайны ў рамане Я. Гашака “Прыгоды ўдалога ваякі Швейка”;
- Паэтычнае майстэрства Я. Сейферта;
- Віцэзслаў Незвал – паэт-авангардыст;

- Асаблівасці паэтыкі У. Ванчуры;
- М. Кундэра і яго раманы;
- В. Гавел – асоба, пісьменнік, палітык.
- Тэма таталітарызму ў творчасці М. Кундэры, В. Гавела, Б. Грабала.
- Дысідэнства як літаратурны феномен (на прыкладзе творчасці В. Гавела, Б. Грабала, М. Кундэры або С. Мрожака). Аднаго – двух на выбар;

- Вернутыя імёны ў чэшскай літаратуры. Агляд творчасці пісьменнікаў;
- Чэслаў Мілаш. Асоба і творчасць;
- Тэма таталітарызму ў творчасці Ч. Мілаша;
- Літва ў лёсе і творчасці Ч. Мілаша;
- Славянскія пісьменнікі – лаўрэаты Нобелеўскай прэміі (агляд творчасці). Характарыстыка творчасці аднаго на выбар;

- Спецыфіка драматургічнага майстэрства С. Мрожака;
- Феномен творчасці С. Лема;
- С. Выспяньскі як польскі паэт-мадэрніст, паэт і мастак;
- Нацыянальнае і універсальнае ў рамане У. Рэйманта “Мужыкі”;
- Канцэпцыя гісторыі ў рамане Г. Сянкевіча “Quo vadis” і сусветнае прызнанне твора;

- Юльош Славацкі як выбітны польскі паэт-рамантык;
- Творчасць В. Шымборскай у літаратуразнаўчых ацэнках;
- Лёс прыгоннай жанчыны ў творах Т. Шаўчэнкі;
- Ідэя славянскага адзінства ў паэме Т. Шаўчэнкі “Ерэтык”;
- Асаблівасць рамантызму Т. Шаўчэнкі;
- Шаўчэнкаўскія традыцыі ў беларускай літаратуры пачатку ХХ стагоддзя ў творчасці Я. Купалы, Я. Коласа (На прыкладзе аднаго аўтара на выбар);

- Майстэрства Б. Нушыча як драматурга;
- “Мост на Дрыне” І. Андрычча: вечныя тэмы і універсальныя вобразы;
- Апазнавальныя знакі паэтычнага свету Дзсанкі Максімавіч;
- Франц Прэшэрн як буйнейшы славянскі паэт-рамантык;
- Паэтычнае майстэрства Ота Жупанчыча;
- Хрыста Боцеў: асоба і паэт;
- Адлюстраванне нацыянальна-вызваленчай барацьбы ў творчасці І. Вазава (раман “Пад ігам”);

- Ідэйна-мастацкая спецыфіка творчасці М. Каналніцкай;
- Беларуская тэматыка ў творчасці Э. Ажэшкі;

- Майстэрства праявітых твораў М.Кацюбінскага (Аповесці “Fata morgana”, “Цені забытых продкаў”);

- Іван Франко: асоба і творчасць;

- Нацыянальнае і універсальнае ў творчасці І. Франко;

- Леся Українка і яе роля ва ўкраінскай літаратуры;

- Драматычныя творы Лесі Українкі: традыцыі і наватарства;

- Паэтыка раманаў Б. Пруса;

- Імпрэсіяністычныя тэндэнцыі ў творчасці Васіля Стэфаніка;

- Панас Мірны як заснавальнік жанра рамана ва ўкраінскай літаратуры;

- Сацыяльна-псіхалагічныя і маральныя пошукі ў рамане П. Мірнага “Туляшчая”;

- Зварот да філасофска-этычных праблем чалавека і грамадства ў зборніку “Панны з Вілька” Я. Івашкевіча;

- Беларуская-югаслаўскія культурныя і літаратурныя сувязі;

- Беларуская-чэшскія літаратурныя сувязі XX стагоддзя;

- Беларуская-украінскія літаратурныя сувязі XIX–XX стагоддзя.

Праслухоўванне, абмеркаванне і ацэнка рэфератаў будзе праводзіцца на студэнцкай канферэнцыі.

5. Прыкладная тэматыка курсавых і дыпломных работ

- Уплыў філасофіі Асветніцтва на творчасць Скаварады;

- Камедыі і трагедыі Францішкі Уршулі Радзівіл як сведчанні літаратурных густаў эпохі;

- Шаўчэнкаўскія традыцыі ў беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя ў творчасці Я. Купалы і Я. Коласа (на прыкладзе аднаго аўтара на выбар);

- М. Багдановіч – даследчык творчасці Т. Шаўчэнкі.

- Ідэя агульнасці славян у творчасці славянскіх аўтараў (А. Міцкевіч, У. Сыракомля, В. Дунін-Марцінкевіч, Т. Шаўчэнка, Я. Колар, І. Франко і інш.);

- Агульнасць і адметнасць праяў рамантызму ў літаратуры славянскіх народаў;

- Украінска-беларускія літаратурныя сувязі пачатку XX стагоддзя;

- Творчасць Л. Українкі і Цёткі (агульнае і адметнае);

- Гісторыя беларускага перакладу твораў славянскіх аўтараў;

- Агульнае і адметнае у фарміраванні нацыянальнай свядомасці і яе ўплыву на станаўленне творчасці чэшскіх і беларускіх пісьменнікаў XIX стагоддзя (на прыкладзе творчасці К.Г. Махі, Я. Чачота, В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, В. Ганкі і інш.);

• “Славенскі мадэрн” і беларуская паэзія “нашаніўскага перыяду: агульнасць і адметнасць творчых пошукаў;

• Перакладчыцкая дзейнасць Ніла Гілевіча, Івана Чароты, Янкі Сіпакова, Алеся Разанава ў справе папулярызачыі славенскай і сербскай літаратуры на Беларусі (аналіз дзейнасці аднаго з перакладчыкаў на выбар);

• “Пані міністрыха” Б. Нушыча і “Пан Міністр” Ф. Аляхновіча: тыпалогія вобразаў і ідэйна-эстэтычнага зместу;

• Грамадска-культурная дзейнасць беларускай эміграцыі ў Чэхаславакіі ў 1920–1930-я гады;

• Асаблівасці станаўлення нацыянальных паэтычных школ у чэшскай і беларускай літаратуры ў 1920-я гады (агульнае і адметнае);

• Першая Сусветная вайна ў творчасці славянскіх аўтараў: агульнае і адметнае;

• Авангардная паэзія 1920-х гадоў на Беларусі і ў іншых славянскіх краінах: агульнае і адметнае;

• Роля часопіса “Славянскі агляд” (Чэхія) ў вывучэнні і папулярызачыі беларускай літаратуры ў Еўропе 1910–1930-х гадоў;

• Другая Сусветная вайна ў творчасці славянскіх аўтараў (спецыфіка ўспрыняцця, найбольш характэрныя тэмы ў кожнай з славянскай літаратур). Агульнае і адметнае;

• Нацыянальная адметнасць сімвалізму ў польскай, чэшскай і беларускай літаратуры (на прыкладзе 2–3 паэтаў);

• Санет у польскай, чэшскай і беларускай паэзіі пачатку ХХ стагоддзя;

• Рэцэпцыя Чэхіі у беларускай мастацкай літаратуры;

• Гісторыя, культура і літаратура Чэхіі на старонках “Нашай нівы”;

• Адлюстраванне шляхты ў творчасці А. Міцкевіча, Э. Ажэшкі,

В. Дуніна-Марцінкевіча і У. Караткевіча;

• Драма абсурду ў славянскіх літаратурах і еўрапейскі досвед (на прыкладзе творчасці В. Гавела, С. Мрожака, С. Страціева, А. Дзялендзіка, Г. Багданавай, А. Асташонка, І. Сідарука).

6. Спіс літаратурных тэкстаў, абавязковых для чытання :

- “Жыцце Канстанціна – Кірылы”, “Жыцце Мяфодзія”;
- Грыгорый Цамбалак. “Пахвала Патрыярху Яфіцімію”;
- Іван Гундуліч. Паэма “Асман”;
- Паісій Хілендарскі. “Гісторыя славянабалгарская”;
- Ю.У. Нямцэвіч. П’еса “Вяртанне дэпутата”;
- Г. Скаварада. “Сад боскіх песень”. Байкі;

- І. Катлярэўскі. Паэма “Энеіда”;
- А. Міцкевіч. Паэмы: “Пан Тадэвуш”, “Дзяды”, лірыка розных гадоў;
- Т. Шаўчэнка. Паэмы: Кацярына”, “Марына”, “Сляпая”, “Утопленая”, “Марыя”, “Гайдамакі”, “Тарасова ноч”, “Іван Падкова”; вершы “І мёртвым і жывым”, “Запавет”, вершы са зборніка “Кабзар”;
- Ф. Прэшэрн. Лірыка: “Меў шмат надзей”, “Куды?”, “Загады”, “Незаконная маці”, “Салдацкая песня”, “Калі вучоны лекар пэўна знае”, з нізкі “Санеты шчасця”;
- П. Славейкаў. Лірыка: “Песня пра манетку”, “Мне не да песень”, “Маё жорсткае сэрца зламалася” і інш.;
- Х. Боцеў. Лірыка: “Маёй маці”, “Брату”, “Майму першаму каханню”, “Барацьба”, “Мая малітва”, “Элегія”, “На развітанне” і інш.;
- Э. Ажэшка. “Нізіны”, “Дзюрдзі”, “Хам”, Над Нёманам”;
- Б. Прус. Раманы: “Лялька”, “Эмансіпаваныя жанчыны”, “Фараон”;
- Г. Сянкевіч. Раманы: “Quo vadis”, “Крыжакі”;
- У. Рэймант. Раман “Халопы”;
- К. Пшэрва-Тэтмайер. Лірыка;
- Л. Стаф. Лірыка;
- Ян Каспровіч. Лірыка;
- Б. Лесьмян. Лірыка;
- Я. Неруда. “Маластранскія апавяданні”;
- Я. Врхліцкі. Лірыка;
- Б. Нушыч. П’есы: “Пані міністрыха”, “Падазроная асоба”, “Так мусіла быць”;
- І. Вазаў. Раман “Пад ігам”;
- П. Мірны. Раманы: “Гуляшчая”, “Страчаная сіла”;
- І. Франка. Зб. вершаў “З вяршынь і нізін”. Паэма “Маісей”. Проза: “Сойчына крыло”, “Браніслаў смяецца”, “Лясы і выпасы”, “Аловак”, “Маленькі Мірон” і інш.;
- М. Кацюбінскі. Аповесці: “Цені забытых продкаў”, “Fata morgana”.
- Л. Украінка. Паэмы “У пушчы”, “Касандра”, “У катакомбах”, “Каменны ўладар”. Драма “Лясная песня”;
- Я. Сейферт. Вершы са зб. “Горад у слёзах”, “Само каханне”;
- В. Незвал. Лірыка са зб. вершаў “Мост”, “Эдзісон”, “Прага з пальцаў дажджу”;
- К. Чапэк. Раман “Вайна з саламандрамі”. Зб. апавяданняў “Апавяданні з адной кішэні”, “Апавяданні з другой кішэні”;

- У. Ванчура. “Карціны з гісторыі чэшскага народа”;
- П. Тычына. Вершы са зб. “Сонечныя кларнеты”;
- М. Вапцараў. Лірыка;
- Ю. Фучык. “Рэпартаж з пятлёй на шыі”;
- Д. Максімавіч. Лірыка: “Крывая казка”, “Сербія – вялікая тайна”, “У абарону зямлі, па якой праходзіць войска”, “У абарону салдацкіх пагостаў”. “У абарону звяроў”, “У абарону бяздзетных дзяцей”, “У абарону ерэтыкоў” і інш.;
- І. Андрыч. Раманы: “Мост на Дрыне”, “Траўніцкая хроніка”;
- Б. Грабал. Раман “Як я абслугоўваў англійскага караля”, аповяданні “Танцавальныя гадзіны для старэйшых і спрактыкаваных”;
- Я. Гашак. Раман “Прыгоды ўдалога ваякі Швейка”;
- В. Гавел. Пьесы: “Аўдыенцыя”, “Жабрацкая опера”, эсэ “Моц бязмоцных”;
- М. Кундэра. Раманы: “Няцверпная лёгкасць быцця”, “Бясмерце”. “Вадзь на развітанне”;
- С. Лем. Раман “Салярыс”;
- Ч. Мілаш. Лірыка. Мастацкая аўтабіяграфія “Родная Еўропа”. Эсэ “Скуты розум”;
- С. Мрожак. П’есы: “Караль”, “Танга”, “Эмігранты”. Аповяданні на выбар;
- В. Шымборская. Лірыка са зб. “Заклік да еці”, “Соль”, “Канец і пачатак” і інш.;
- В. Стэфанік. Навелы: “Вячэрняя гадзіна”, “Грэх”, “Мяжа”, “Раса”, “Дурныя бабы”;
- І. Цанкар. Лірыка: “Ты прайшла маёй хаты міма”, “Дзе і калі малодосць прамільгнула”, “Урачыстасць у Варшаве”;
- О. Жупанчыч. Лірыка: “Дэвіз”, “Хто цяпер?”, “Песня цвікароў”, “Наша пісьмо”, “Мужнасць”, “Абавязак свой ведаеш, пазт?”, “Рэквізіцыя” і інш.;
- Ё. Мурн. “Купальскай ноччу”, “Ледзь пачне ў гаях цямнець”, “Зімовая песня”, “Палын”, “Не пайду я між палян” і інш.;
- Ю. Славацкі. Лірыка. Паэмы “У Швейцарыі”, “Бацька зачараваных”, “Бяднёўскі”;
- Я. Івашкевіч. Аповесць “Панны з Вілька”;
- Б. Немцава. Аповесць “Бабуля”.

З М Е С Т

У в о д з і н и	3
Т э м а 1. Зараджэнне пісьменнасці ў паўднёвых і заходніх славян (эпоха Сярэднявечча)	5
Т э м а 2. Славянскія літаратуры ў эпоху Рэнэсансу	8
Т э м а 3. Барока і асветніцтва ў славянскіх літаратурах	11
Т э м а 4. Рамантызм у славянскіх літаратурах	14
Т э м а 5. Станаўленне рэалізму ў славянскіх літаратурах другой паловы XIX стагоддзя	20
Т э м а 6. Мастацка-эстэтычныя плыні мадэрнізму ў славянскіх літаратурах канца XIX – пачатку XX ст.	25
Т э м а 7. Славянскія літаратуры ў міжваенны час (1918–1938)	30
Т э м а 8. Развіццё славянскіх літаратур у час Другой Сусветнай вайны	36
Т э м а 9. Славянскія літаратуры пасля 1945 года і яе найбольш значныя прадстаўнікі	40
Кантроль за самастойнай працай студэнтаў	46